STRIP SCHRIFT

Prijs f6,95/Bfr.150

PTILUC
BURNE HOGARTH
FRANS PIËT

297 – JAARGANG 29 NUMMER 10 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

AGENDA

t/m 1 maart
Expositie 'Je mag alles met mij doen ...', een autobiografisch beeldverhaal van Yuri Landman, Ekko Cultuurcentrum, Bemuurde Weerd WZ 3, Utrecht, info: (+31)(0)30-2317457.

t/m 2 maart
Expositie 'De geboorte van Blake en Mortimer, 50 jaar geleden', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 16 maart
Expositie 'Strip Zone', met werk van Ricky van Duuren, Motel Bar, Oude Kijk In 't Jatstraat 25, Groningen, info: (+31)(0)50-3111344.

t/m 17 maart
Expositie Eric Joris, 'Les cuisiniers dangereux', over de op tekst van literaire schrijvers door Joris getekende beeldverhalen in het weekblad Knack, Galerie Comic Art & Warehouse, St. Jacobsmarkt 73, Antwerpen, België, info: (+23)(0)3-2342347.

t/m 31 maart
Expositie 'De euro van de oudheid. Nieuw geld onder keizer Augustus', met als decor groot opgeblazen tekeningen uit de Alex-strips van Jacques Martin, Rijksmuseum Het Koninklijk Penningkabinet, Rapenburg 28, Leiden, info: (+31)(0)71-5120748.

28 februari t/m 3 augustus
Expositie 'Niet mooi, maar fel. Het oorlogstekenwerk van Andries Frederiks', met onder andere politieke prenten uit de oorlogsjaren en de eerste jaren na de oorlog, Verzetsmuseum, Lekstraat 63, Amsterdam, info: (+31)(0)20-6449797.

4 maart t/m 1 juni
Expositie 'Vervloekt ... maar natuurlijk: Dracula is 100 jaar!', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

9 maart
12e Leidse Stripdag, Openbare Bibliotheek, Nieuwstraat 4, Leiden, info: (+31)(0)71-5414097.

17 maart t/m 13 april
Expositie 'Strip Zone', met werk van Peter Pontiac, Motel Bar, Oude Kijk In 't Jatstraat 25, Groningen, info: (+31)(0)50-3111344.

22 en 23 maart
7ème Salon de la Bande Dessinée, Centre Culturel Longueil, Maisons-Laffite, Frankrijk, info: (+44)(0)1-34931281.

27 t/m 31 maart
Asterix on Ice, een ijsshow met Asterix, Obelix en al hun vrienden en vijanden op de schaats, Sportpaleis Ahoy', Zuiderparkweg 20, Rotterdam, info: (+31)(0)10-4104204.

31 maart
9e Delftse Stripdag, Delftstede, Phoenixstraat 66, Delft, info: (+31)(0)15-2135571.

1 t/m 30 april
Expositie 'Gebouwd in verbeelding', ontwerpen en tekeningen van 14 striptekenaars voor het te bouwen Nederlands Stripmuseum, Het Centrum voor Stedebouw en Architectuur, Groningen, info: (+31)(0)50-3112046.

19 april
Strip-Western-Happening, met signeersessies van onder anderen Marc Renier (Jackson), Yves Swolfs (Durango), Léo (Trent) en Girod (Wanted), Wonderland, Paardsdemerstraat 19, Hasselt, België, info: (+32)(0)11-228200.

17 mei
5e Grote Stripbeurs van 's-Hertogenbosch, Brabanthallen, 's-Hertogenbosch, info: (+31)(0)40-2521009.

26 t/m 31 mei
Festival International du Film Animation, Annecy, Frankrijk, info: (+33)(0)4-50574172.

29 mei t/m 1 juni
Festival International de la Bande Dessinée, Sierre, Zwitserland, info: (+41) 27-4559043.

3 juni t/m 28 september
Expositie 'Tarzan', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

29 juni
Stripfestijn Scheffersplein, Scheffersplein, Dordrecht, info: (+31)(0)78-6142012.

30 september t/m 31 januari 1998
Expositie '50 jaar actualiteit doorheen twee stripseries: Buck Danny en Nero', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32)(0)2-2191980.

11 en 12 oktober
De Stripdagen, Het Turfschip, Chasséveld, Breda, info: (+31)(0)76-5415990 (vanaf april!).

13 en 14 december
Stripgidsdagen, De Warande, Turnhout, België, info: (+32)(0)14-428829.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE PAGINA
http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift/agenda.htm

Bits & Pieces

Steun

'Ook nu verzoek ik de lezer en gebruiker mij in te lichten over opgemerkte onjuistheden en onvolledigheden.'
En dat slaat niet op dit kolommetje. Nee, deze zin staat in de zevende editie van de Matla-logus. In het voorwoord. En ongetwijfeld staat ook zoiets in de zesde en de achtste. De auteur wil niets liever dan dat iemand hem aanvult. Verbetert. Tart met nieuwe gegevens. Zodat de volgende versie weer 150 pagina's dikker wordt. Niet voor niets lopen al die stripverzamelaars tegenwoordig met zo'n rugzak ter grootte van een buitenboordmotor rond te darren. Daar past precies die Haagse baksteen in. Als je net voorover bukt en zo'n oen draait zich op dat moment om, lig je mooi met een catalogusfractuur in het ziekenhuis.
En nu krijgt onze Hans eindelijk steun. Uit onverwachte hoek. Vlaanderen. Daar is een partij onvolledigheden ontdekt. Daar wordt je helemaal stil van. Ze denken er zo'n 350 pagina's voor nodig te hebben om het op te schrijven. Allemaal aanvullingen. Want het Vlaamse dossier is niet geheel compleet zegt Danny de Wilde. Hij heeft wat in zijn eigen verzameling en die van vrienden zitten neuzen en heeft ontdekt dat hij bijkans een heel aanvullend boekwerk naar Den Haag moet sturen. Hij gaat het daarom maar zelf uitgeven. Vlaamse auteurs, verschenen bij Vlaamse uitgevers. Belgisch auteurs verschenen bij Belgische uitgevers. Alles komt erin. Dupuis, Lombard, Casterman. De totale santenkraam. En, het wordt een werkje voor echte verzamelaars. In drie delen zelfs. Bio'tje van de auteurs erbij. Leuk tekstje. Lekkere plaatjes. Op portefeuilleformaat zoals de Belgen zeggen. En omdat Belgische portefeuilles groter uitvallen door het aparte vakje voor steekpenningen, zal dit naslagwerk wel als een Vlaams blok uit de binnenzak puilen. Deel I verschijnt al in april. Heuse concurrentie voor de Matla-logus!
Ik las dit allemaal in het infobulletin 'De besloten krant' van stripwinkel Het Besloten Land. Zomaar een klein nieuwsitem. Maar in Den Haag dreunt het nu. Waar is dit het begin van? Van een prijzenslag? Dat kan nooit kwaad. Van een rechtszaak? Zit er dik in. Voorlopig roepen ze in Vlaanderen dat ze alleen Belgische uitgevers doen, maar je weet maar nooit. Alles wat lekker smaakt, wil men vaker. Of groter. En De Standaard regelt de verspreiding. Nou, dat boekwerk moet een stapelaar worden. En veel dikker. De Standaard telt slechts in meters of in duizenden. Voor minder doen ze het niet. Binnen een paar jaar is dit een volledige, Nederlandstalige stripcatalogus. Let maar op!
De eerste verschijnselen zijn er al.
'Allez, wij zijn van plan allerlei klassen toe te voegen', meldt De Wilde.
'Hoe bedoelt u?' vraag ik quasi nonchalant. 'Waar aan toevoegen?'
'Nou, aan zo'n stripcatalogus.'
'U bedoelt de Matla-logus?'
'Nah, nee. Meer die kolommetjes. Dus niet alleen of het nieuw is en daar een prijsje bijzetten, maar ook een prijsje als het een gelezen boek is. Of als het uit elkaar valt. Van die dingen.'
Ik zie het voor me. Als op één van de pagina's een afdruk van een rauwe biefstuk zit dan is het in de keuken gelezen. Komt in het kolommetje 'beestenprijzen'. Net zoals de albums met ezelsoren. Lees je met vurige ogen en is er duidelijke brandschade, dan komt de tabel 'afbraakprijzen' van pas. Dat geldt ook voor albums met ontbrekende pagina's. En zo zullen er nog wel enige zinloze groepen zijn. Want elke catalogus meldt prijzen die vijf keer de markt te boven gaan. Gelezen of ongelezen. Een prijs is al leugen genoeg.
Nee, het wordt pas echt leuk als de vorm een beetje lijkt op die van de Matla-logus. Dan ontdekt meneer De Wilde de Nederlandse rechtbank! Zeker weten. Want die vorm is beschermd. Op plaatjes, indeling, labels, kenmerken. Echt op alles. Als de logus ooit op CD-ROM wordt uitgebracht schrikt het schijfje zich vierkant van de auteursrechten en de patenten. Bovendien, als iemand die CD-ROM kopieert komt Haagse Harry die persoonlijk bij u kraken. 'Fuk de teringzaui' is het laatste wat uw computer u dan nog laat weten. Zo erg beschermd is een Matla-logus.
Er staan zelfs opzettelijke fouten in. Jaartalletje bij Olivier Blunder verkeerd. Hier en daar een prijsfoutje. Schrijf je het over, weet Matla meteen dat je jat. Het ergste is dat de opzettelijke fouten bijna niet zijn te onderscheiden van alle echte fouten. Clever, he?
Nee, pas op. België-Nederland 0-3. Laat ze het daar nou niet nog erger maken.

Ben Bits

STRIP SCHRIFT

Jaargang 29 februari 1997 nummer 10 (297)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Arco van Os, Rik Sanders, Harry Wibier

Medewerkenden
Olav Beemer, Ben Bits, Ruud Booms, Kees Bosch, Michel Clessens, Laurence Harlé, Erik van der Hoeven, Robert van der Kroft, Jan Kruis, Olivier Maltret, Bert van der Meij, Jeroen Mirck, Hans Moors, Rob van der Nol, Pieter van Oudheusden, Stefan Rutten, Peter de Smet, Jan-Willem Swane, Rudy Vrooman

Koeriersdiensten
Willem Hulleman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
Buzzer (tijdens kantooruren): 06 - 59 54 23 25
CompuServe: 75464,2224
E-mail: 75464.2224@compuserve.com
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42
Abonnementsprijs *f*65,00 / Bfr.1300
Leden van Het Stripschap *f*2,50 / Bfr.45 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
De Groene Amsterdammer
t.a.v. Herman Feddema
Postbus 353
1000 AJ Amsterdam
Telefoon: 020-524 55 12, telefax: 020-622 14 21

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Bert van der Meij

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Tijdens het van 23 tot en met 26 januari gehouden stripfestival van Angoulême werden – zoals ieder jaar – de nodige prijzen bekendgemaakt en uitgereikt. Hier volgen de winnaars. (Als een album reeds vertaald is in het Nederlands, wordt die titel vermeld.)
Beste album: Qui a tué l'idiot? (Dumontheuil, Casterman);
Beste scenario: De reis (Baudoin, l'Association);
Beste buitenlandse album: Le silence de Malka (Pellejero/Zentner, Casterman);
Beste humor-album: Het midlife-monster of 'Verandering van gras, stieren in hun sas' (Cestac, Dargaud);
Beste album van een auteur met niet meer dan drie albums: Journal No. 1 (Neaud, Ego comme X);
Speciale vermelding van de jury: Malaises ... (Gus Bofa, La Machine);
Beste jeugdalbum (7/8 jaar): Boogy et Rana: L'étang qui rétrécissait (Rypert/Tarvel, Coeur de Loup);
Beste jeugdalbum (9/12 jaar): Jerome K. Jerome Bloks 11: Het hart rechts (Dodier, Dupuis);
Publieksprijs: Blake en Mortimer 13: De zaak Francis Blake (Benoit/Van Hamme, Dargaud);
Beste fanzine: Tao.
De Grote Prijs van de stad Angoulême (vorig jaar gewonnen door André Juillard) wordt pas bekendgemaakt/uitgereikt tijdens de boekenbeurs van Parijs (12-17 maart 1997). de organisatie is van mening dat het uitreiken van de Grote Prijs tijdens het festival van Angoulême zoveel aandacht trekt van de pers, dat de albumprijzen onderbelicht blijven. Alle goede bedoelingen ten spijt, is het toch een vreemd idee, dat de Grote Prijs van de stad Angoulême wordt uitgereikt in een andere stad dan die namens welke de prijs wordt uitgereikt.

Inhoud

2 **AGENDA**
2 **BITS & PIECES** Ben Bits
4 **BURNE HOGARTH** Laurence Harlé
8 **KICK WILSTRA** Stefan Rutten
10 **FRANS PIËT** Harry Wibier
12 **BZZLLETIN** Jeroen Mirck
14 **PTILUC** Olivier Maltret
21 **BOEKEN**
26 **VIDEO**
28 **ACTUALITEITEN**
29 **OVERPEINZINGEN VAN EEN VLAKGOM** Peter de Smet
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer
36 **OUWE PINGUINGRAPPEN** Bert van der Meij

BURNE HOGARTH

door
LAURENCE HARLÉ

Ongeveer een jaar geleden (op 28 januari 1996) overleed Burne Hogarth**, tekenaar van de legendarische strip** *Tarzan*. **Samen met** Alex Raymond **en** Hal Foster **behoorde hij tot de Grote Drie van het Amerikaanse beeldverhaal (zie het 'In memoriam' in Stripschrift 287). Een dag voor zijn overlijden werd hij voor het programma** *France Culture* **geïnterviewd door** Laurence Harlé**, journaliste en scenarioschrijfster van de strip** *Jonathan Cartland*. **Burne Hogarth voor het laatst aan het woord ...**

Meneer Hogarth, hoe bent u begonnen *Tarzan* **te tekenen?**
Burne Hogarth: **Harold Foster**, die de figuur grafisch gestalte had gegeven, ging bij het Syndicat weg om zich aan *Prince Valiant* te wijden. Er werd toen een soort wedstrijd onder New-Yorkse tekenaars uitgeschreven. Toen ik mijn werk kwam laten zien, bleek het door een gelukkig toeval sterk op dat van Foster te lijken. Het beantwoordde aan de verwachtingen van de uitgevers en ik werd als opvolger aangewezen.

De lezers herinneren zich voor uw Tarzan. Die van Foster is enigszins vergeten.
Als Foster vergeten is, is dat diep treurig.

Niet als schepper van *Prince Valiant*. **Maar als we aan** *Tarzan* **denken, zien we uw werk voor ons, niet het zijne.**
Ik wil even iets rechtzetten. Foster wordt sterk ondergewaardeerd. Telkens als ik over hem vertel, moet ik herhalen dat hij de eerste kunstenaar was die, tenminste voor zover ik weet, uit zijn hoofd afbeeldingen van mensen kon tekenen, zonder te kopiëren of naar model te werken. Hij kon zijn personages in alle mogelijke houdingen tekenen en in elk willekeurig perspectief, vanuit elk willekeurig standpunt in de ruimte, afhankelijk van de eisen die het verhaal hem stelde. Schitterend weergegeven realistische personages, niet komisch, niet karikaturaal. In de hele wereldgeschiedenis is er niet eerder iemand geweest die zoiets presteerde. Ik vind het jammer dat mensen niet begrijpen dat hij gewaardeerd zou moeten worden als een uitzonderlijk genie.

Niemand ontkent zijn kwaliteiten of de schoonheid van zijn meesterwerk *Prince Valiant*. **Ik zei alleen dat wat betreft** *Tarzan* **uw werk in het geheugen van de lezers een diepere indruk heeft nagelaten.**
Akkoord, dan geef ik u een tweede antwoord, hoewel er vast en zeker betere verklaringen bestaan dan de redenen die ik u kan geven. Ik wil in geen geval mezelf met Foster vergelijken. Het verschil tussen ons was dat ik een meer klassieke achtergrond had. Ik had geschiedenis

HET LAATSTE

ILLUSTRATIE JAIME HERNANDEZ

INTERVIEW

gestudeerd, maar ook kunstgeschiedenis. Ik bezat een zekere kennis van de grondleggers van de moderne kunst, van de impressionisten, de fauvisten, de pointillisten, en van alles wat er van oudsher aan het tekenen te pas was gekomen.

Toen ik *Tarzan* begon te tekenen, had ik een andere kijk op hem. Ik zag hem niet zozeer als een kind dat in het oerwoud was achtergelaten en daar moest opgroeien, maar als een soort moderne anti-held, een beeld dat destijds nog bij niemand, zelfs niet bij **Edgar Rice Burroughs**, was opgekomen. Ik begreep dat hij een bundeling was van alle krachten in de natuur en heb mijn best gedaan om dat in mijn tekeningen tot uitdrukking te brengen. Dat gaf me een andere invalshoek. Waar Foster Tarzan rechtop en plat op zijn voeten weergaf, liet ik hem lichtjes zijn hielen optillen en hem een beetje naar voren of naar opzij leunen om veerkracht en elasticiteit aan zijn lichaam te geven, waardoor zijn onbeweeglijkheid de indruk wekt het begin van een beweging te zijn. Met al die ideeën hield ik bij mijn uitwerking van het personage zorgvuldig rekening. Er was ook niemand die voor me poseerde. Ik denk dat de lezers onbewust opmerkten wat ik probeerde weer te geven. En nog iets. Tarzan, zoals ik hem zie, is iemand die een grote leegte om zich heen heeft geschapen, tussen hem en de anderen. Hij wekt de indruk anders te zijn, een ander soort menselijk wezen.

***Linksboven*, Tarzan in een contemplatieve bui.**
***Links*, Uit een *Tarzan*-strip, 1937.**
***Rechtsboven*, *Drago*, Hogarths andere belangrijke krantenstrip.**

Zou die 'andere mens' volgens u tot voorbeeld moeten dienen?

Hij heeft een aura om zich heen, net als beroemde mensen uit de geschiedenis zoals **Mozes**. Je kunt je moeilijk voorstellen dat je tegen hem zegt: 'Hee Mozes, geef me even de peper aan.'

U hebt ooit gezegd dat u Tarzan als de eerste ecoloog beschouwt.

Dat is waar. Ik beschouw de ontginning van het oerwoud en het uitsterven van de dieren als een van de schandaligste aspecten van de moderne beschaving. Als Tarzan ziet hoe iemand met het geweer op de schouder het bos betreedt, pakt hij het af en breekt het doormidden. Hij vindt dat vuurwapens van slechte manieren getuigen. Hij is de beschermer van de wilde dieren en de mensen die in het oerwoud leven. Dat maakt hem tot Heer van de Jungle. Daardoor kwam ik ook op het idee om de plaatjes te vergroten. Ik had een wekelijkse pagina met daarop twaalf plaatjes geërfd. Toen ik de behoefte aan een andere aanpak voelde, vroeg ik mijn uitgevers of ik om het grafische effect te versterken bijvoorbeeld vier plaatjes mocht combineren tot één. Omdat ik met goede argumenten kwamen, moedigden ze me aan om op deze weg verder te gaan. Zonder het direct te beseffen stelden ze me in staat om schitterende beelden te creëren, die wereldwijd een groot succes hadden.

Kon u ook invloed op het scenario uitoefenen? Dat was in die periode niet gemakkelijk, geloof ik.

***Links*, Uit *Dynamic Light and Shade*, met eronder handen uit *Drawing Dynamic Hands*.**

***Rechts*, Prent uit *Jungle Tales of Tarzan*, 1976.**

***Onder*, Aflevering van *Miracle Jones*. Deze krantenstrip uit 1948 maakte Hogarth korte tijd nadat *Drago* ophield te bestaan.**

Het volstond om te vragen of je met de scenarist mocht praten en daarna op goede voet met hem te raken. Na enkele gesprekken belde hij me op om te vertellen wat hij in het volgende verhaal van plan was. Ik vroeg hem: 'Hoe maak je een verhaal tot een sterk scenario?' Op dat punt kon ik hem iets bijbrengen dat tegenwoordig vanzelfsprekend lijkt: niet alleen de actie telt; de achtergronden, waarvan toen nauwelijks gebruik werd gemaakt, zijn even belangrijk. Als iets zich in de woestijn afspeelt, moeten we meteen daarna overgaan naar het gebergte, en vervolgens de oceaanbodem, en daarna het oerwoud. Laten we een ruime schaal aanhouden en de verschillende aspecten van de natuur weids in beeld brengen. Zo hebben we een omgeving waarin onze personages visueel veel sterker uitkomen. Het gaat om de tegenstelling tussen die twee. Ik bedoel het wezen van het contrast, wat we een oxymoron noemen. U weet wat dat is, een oxymoron?

'Ja' (zeg ik, hoewel ik de namen van stijlfiguren altijd door elkaar haal. Naderhand zoek ik tevergeefs in de *Petit Robert*. Uiteindelijk ontdek ik in de 19e-eeuwse Larousse deze nochtans simpele omschrijving: 'Stijlfiguur die een nauwe verbinding van twee tegenovergestelde begrippen bevat: een veelzeggende stilte.')
Daaruit ontstond voor mij het ware genoegen. Dat is het soort gezag dat ik bij mijn scenarioschrijvers had.

Hoe lang hebt u aan *Tarzan* gewerkt?
Ik begon in april 1937. Als mijn geheugen me niet bedriegt, dateren mijn laatste tekeningen uit 1950.

Waarom bent u gestopt?
Wegens mijn school – The School of Visual Arts – die al snel succes kreeg. Ik

MIRACLE JONES
by HOGARTH
RING-RING-G-G-G
MM-M-- AH, SWEET MUSIC! A NEW DAY IS BORN!
COCK-A-DOODLE-DOOOO
PING!
THAT'S KING BARNYARD JONES — ISN'T HE THE HANDSOMEST ROOSTER?
MY DEAR, I'M ALL SWOONY INSIDE!
MOVE BACK, CHICKENS--- STEP ASIDE, NOW! SUN'S COMIN' UP AND I'VE GOT SOME IMPORTANT BUSINESS TO ANNOUNCE! MAKE ROOM, SISTERS!
COCK-A-DOODLE-DOOOOOO
COCK-A-DOODLE DOOOOOO
HEY, YOU! SHUT UP AND GET BACK INSIDE OR I'LL RUN YOU IN FOR DISTURBING THE PEACE!
ULP!
I'M KING NOW, SEE?---- CHICKEN!
YESSIR!

DOWNSTAIRS, THE INNOCENT DRAGO DANCES WITH TOSCA, UNAWARE OF THE TIGHTENING WEB OF EVENTS.
I HOPE YOU'VE FORGIVEN MY RUDENESS TO YOU, DRAGO--
1-15-46

had die opgezet omdat gedemobiliseerde soldaten met wie ik tijdens de oorlog contact hield, me kwamen opzoeken om te leren teken. Op zaterdagen en op feestdagen zat mijn huis barstensvol. Op een dag kwam één van hen naar me toe: 'We hebben met elkaar overlegd en vroegen ons af waarom we geen school zouden beginnen? We kunnen een lokaal huren, waar we de ruimte hebben, waar we onze tekeningen kunnen ophangen en dat soort dingen.' Ik vond het een goed idee. We gingen open en al gauw kwamen er een hele hoop mensen van heinde en verre. Aanvankelijk zaten we op de derde etage van een gebouw. Al gauw moesten we de vierde huren, en daarna de tweede en binnen enkele maanden namen we het hele gebouw in beslag. Het gelach was tot op straat te horen.

Maar waarom koos u er voor les te geven in plaats van uw eigen carrière voort te zetten?
Omdat het veel beter verdiende. Voor *Tarzan* werd ik per plaat betaald. Dus geen copyrights, begrijpt u? In Europa kwamen er prachtige boeken uit die heel goed verkochten, maar ik kreeg daar geen cent van. De mensen van Burroughs weigerden mijn oude contracten te herzien. Waarom zou ik me voor een grijpstuiver uit de naad werken terwijl ik van de school makkelijk kon rondkomen?

Was het niet frustrerend om uw tekentafel in de steek te laten?
Nee, want ik tekende tijdens mijn lessen! Dat stelde me naderhand in staat zeven boeken te publiceren en een achtste is in voorbereiding.

Maar aan het begin van de jaren zeventig bent u opnieuw met Tarzan begonnen.
De mensen van Burroughs kwamen me opzoeken. De uitgeverij wilde me dolgraag terughebben. Ik was gestopt met de school, waarvan ik een soort hoteldirecteur was geworden, altijd in de weer, op zondag controleren of de verwarming werkt en als er onweer geweest is de schade opnemen. Vreselijk. Ik kreeg een fatsoenlijke royalty en het was een kans om zelf de eerste roman van Burroughs te bewerken. De andere zijn veel minder interessant, ze herhalen zich.

Ik zet de taperecorder uit en krijg een standje van Burne Hogarth:
U hebt me geen enkele vraag gesteld over de specifieke taal van het beeldverhaal. Toch is dat heel belangrijk!
Het was wel mijn bedoeling, maar al zijn energie ontleent hij aan een hoog oplaaiend, innerlijk vuur dat vermoedelijk snel opbrandt; en hij ziet er moe uit. Ik bied mijn excuses aan voor dit spijtige verzuim en voeg er aan toe dat ik graag verder wil praten als hij daarvoor de tijd heeft. Als hij mijn voorstel afslaat, doe ik hem een tweede: we kunnen een nieuwe afspraak maken in Parijs, als hij dat wil. Maar hij weigert zich vast te leggen: hij wil de tijd nemen om het Louvre te bezoeken, en het Musée d'Orsay ... 'De volgende keer,' zegt hij me. 'De volgende keer praten we verder.'
(vertaling: Pieter van Oudheusden)

Bovenstaand interview verscheen eerder in het Franse magazine La Lettre de Dargaud.

***Links*, Drago en Tosca.**

***Boven*, Schets uit *The Arcane Eye of Hogarth*.**

***Rechtsboven*, Tekening van een stier met contekrijt, 1968.**

***Rechtsonder*, Plaat uit *King Arthur*-portfolio uit, 1986.**

De avonturen van de in Nederland meest vermaarde voetbalstripcoryfee *Kick Wilstra* zijn opnieuw heruitgegeven. Uitgeverij Boumaar heeft de achttien verhalen rond de wondermidvoor gebundeld in drie kloeke albums. De nieuwe uitgave weerspiegelt de veranderde marktpositie van nationale stripklassieken. Waar in de jaren vijftig nog een handvol centen voldoende was om Kicks voetbalstrapatsen in huis te halen, moet tegenwoordig flink in de buidel worden getast. Kick Wilstra heeft namelijk de status van een luxe harde kaft bereikt, uitgebracht in een exclusieve eenmalige editie van 350 exemplaren waarvoor in totaal een slordige 200 gulden moet worden neergeteld.

DE WONDER-MIDVOOR

door
STEFAN RUTTEN

Wanneer vandaag de dag een Nederlandse profvoetballer voor de microfoon wil verschijnen en bereid gevonden wordt antwoord te geven op de vraag 'wat er nou door hem heengaat' als hij wordt opgeroepen voor een interland of naar het buitenland getransfereerd is, zal hij nooit zeggen dat zijn leven avontuurlijker is geworden of dat hij blij is met de vele plaatsen die hij nu als voetballer van dichtbij kan zien, terwijl hij daarvan vroeger alleen maar kon dromen. Veel meer dan 'mooi stadion' en 'fantastische sfeer' komt er niet over zijn lippen. En waarom zou hij ook meer te melden hebben: voetbal is werk. Dit was anders in de vijftiger jaren; de tijd van **Kick Smit**, **Faas Wilkes** en **Abe Lenstra**; in de tijd die we kortom kunnen samenvatten als 'de jaren van Kick Wilstra'. Toen was voetbal nog avontuur en had een groot speler niet in de eerste plaats een grote auto, maar een groot hart en was een held op het veld ook een held daarbuiten. Het archetype van deze held heet Kick Wilstra.

Voetbal en avontuur

Begin jaren vijftig werd **Henk Sprenger**, op dat moment bekend als de tekenaar en schrijver van *Piloot Storm* in *Tom Poes Weekblad*, gevraagd om een nieuwe strip te maken voor *Ketelbinkiekrant*. Een voetbalstrip moest het worden en werd het ook, niet alleen voor het Rotterdamse *Ketelbinkiekrant*, maar ook voor het Amsterdamse *Robs Vrienden* en later, toen deze bladen ophielden te bestaan, voor het dagblad *Het Parool*. Die krant gaf tussen 1955 en 1960 de verhalen rond wondermidvoor Wilstra bovendien uit in achttien deeltjes op oblongformaat.

Henk Sprenger heeft altijd erkend dat een voetbalstrip zijn beperkingen heeft. 'Je kan per slot van rekening niet steeds een wedstrijd verslaan: je moet er allerlei avonturen in verwerken', zei hij in een interview met *Stripschrift* in 1972. Op dat moment was Sprenger al ruim tien jaar gestopt met het tekenen van Kick Wilstra, gewoon omdat hij die strip 'niet meer zag zitten en er ook niet zo'n zin meer in had', zoals hij in dat interview zei. Dat hij begin jaren zeventig toch nog geregeld werd benaderd voor het maken van een nieuwe Kick Wilstra, verbaasde hem enerzijds, gezien de genoemde beperkingen van de voetbalstrip; anderzijds begreep hij dat de toenemende vraag in direct verband stond met de successen van het Nederlandse voetbal in die gouden jaren. De aanleiding voor het toenmalige vraaggesprek met *Stripschrift* was overigens de heruitgave van een aantal Kick Wilstra-verhalen door uitgeverij Skarabee; een heruitgave die in het licht van diezelfde van voetbal zwangere tijdgeest gezien moet worden. Maar een nieuwe voetbalstrip? In het interview geeft Sprenger toe: 'Ik ben enthousiast genoeg om er aan te beginnen, maar om zo'n strip vol te houden, dus ook twee strips per dag te tekenen èn te schrijven, dat valt niet mee.' Desalniettemin tekende Sprenger in 1974 opnieuw een voetbalstrip, niet over Kick Wilstra, maar over **Piet Keizer**. Deze strip heeft het niet lang volgehouden. Keizer was in die jaren al op zijn retour en met Sprengers inspiratie zal het, gezien de eerdere uitlatingen, ook wel niet bergop zijn gegaan.

De heruitgave van *Kick Wilstra* door uitgeverij Boumaar.

Jeugdherinneringen

Nu is er dan opnieuw een heruitgave van *Kick Wilstra*. Uitgeverij Boumaar heeft de achttien verhalen rond de wondermidvoor gebundeld in drie albums. Het is een exclusieve eenmalige editie van 350 exemplaren, met liefde vormgegeven en, wat belangrijker is, met zorg gereproduceerd, want voor de laatste verhalen van Kick Wilstra moesten, bij gebrek aan de originelen, oorspronkelijke krantenstroken gebruikt worden. De nieuwe uitgave weerspiegelt de veranderde marktpositie van nationale stripklassieken. *Robs Vrienden* kostte in de jaren vijftig twaalf cent, de *Parool*-deeltjes waren al wat duurder, de Skarabee-uitgave bestond uit een viertal paperbacks en nu heeft Kick Wilstra dan de status van een luxe harde kaft bereikt

en kost de strip 79 gulden per deel en rond de 200 gulden voor de drie delen samen.

Kick Wilstra sprak vroeger vooral tot de verbeelding van de ongecompliceerde Hollandse jongen die zichzelf moeiteloos kon verplaatsen in de midvoor van de pupillen van Voetbalvereniging Veendorp. Kick, de gewone jongen die het tot wereldster schopte, was de toekomstdroom van alle Hansje Brinkers' en kon binnen de marges van hun bescheiden zakcentje in huis gehaald worden, als hij al niet gewoon in de krant van hun ouders op de deurmat viel. Toenmalige Hollandse jongens zijn nu rond de vijftig en hebben hun toekomst al grotendeels verteerd. Zij weten inmiddels dat het leven gecompliceerder is dan ze zich in hun jeugd ooit konden voorstellen en dat ze zich tegelijkertijd geen voorstelling meer kunnen maken van hun kreukelloze kindertijd. En wanneer ze toch een poging daartoe doen, zien ze – naast moeders Karnemelkse pap en vader rookt een pijp – Kick Wilstra voor zich. Karnemelk zoals moeder die maakte zullen ze nooit meer proeven en de geur van vaders tabak is voorgoed vervlogen, maar Kick Wilstra is er nog.

HALLO, BLOMMEKE VAN M'N HART!
O KIKKER! JE HEBT 'N HOOFD ALS 'N BIET! JE HEBT JE NATUURLYK WEER VEEL TE HARD UITGESLOOFD!
OCH, ALS JE IETS DOET, MOET JE 'T GOED DOEN!
NIET VEEL NIEUWS IN DE KRANT. ZE ZETTEN ER MAAR STEEDS MEER STRIPS IN TEGENWOORDIG!
BETER STRIPS DAN AL DIE SENSATIEBERICHTEN, EN DE JONGENS ZYN ER GEK OP!
IK HEB ZIN IN M'N BED, JANNIE! WAT DENK JE ERVAN?
NOG EVEN DE LUNCHPAKKETJES VOOR ROB EN RUDI KLAARMAKEN. ELK VEERTIEN BOTERHAMMEN! JA JA, DE HEREN LUSTEN WAT!

Ouderwetse man/vrouw-verhouding die in huidige strips haast niet meer voorkomt.

OPEENS WERD ACHTER KICK DE DEUR NAAR DE STUURCABINE OPENGEWORPEN EN IN EEN WOLK VAN ROOK WANKELDE DE RADIO-TELEGRAFIST MET DE GEWONDE TWEEDE PILOOT NAAR BINNEN...
EL CAPITAN!
KICK BEGREEP EN HANDELDE METEEN. MET EEN ZAKDOEK VOOR DE MOND GEBONDEN BAANDE HY ZICH EEN WEG DOOR ROOK EN VLAMMEN NAAR DE NEUS VAN HET VLIEGTUIG
EVEN LATER WAS HY AL MET DE BEWUSTELOZE GEZAGVOERDER TERUG EN GEHOLPEN DOOR JAN DROEG HY DE MAN NAAR BUITEN...

Een held op het veld is ook een held daarbuiten.

Kneuterigheid

Bij een dergelijke sentimentele lading is het onbelangrijk dat Henk Sprengers veertig jaar oude tekst- en tekenwerk niet meer in staat geacht mag worden een jongenshart in de jaren negentig sneller te doen kloppen. Kick zelf is een al te onberispelijke held en huisvader, zijn schrandere steun en toeverlaat Jannie doet steeds 'blijmoedig het huishouden' en hun jongens Rudi en Rob, donderstenen met gouden hartjes, zijn als tweelingen niet alleen bijna kopieën van elkaar, maar ook van hun vader in zijn jonge jaren. In al zijn geledingen is Kick Wilstra, of het nu gaat om de tekst of de tekeningen, om de humor of om de algehele mentaliteit die uit de verhalen spreekt, doortrokken van een kneuterigheid die niet meer van deze tijd is.

De hedendaagse koper van Kick Wilstra is echter niet geïnteresseerd in strips met een tijdloze kwaliteit. Integendeel: tijdloosheid is wel het laatste waarnaar hij verlangt. De Kick Wilstra-koper van nu koestert niet eens een speciale voorliefde voor strips. Wat hij zoekt is de herinnering van een verloren tijd.

Het is ironisch dat Henk Sprenger, de schepper van deze zoete herinnering, al sinds de jaren tachtig zelf niet meer herinnerd wenst te worden aan zijn geesteskind. Het maken van stripverhalen was voor hem in de eerste plaats werk en hij is inmiddels gepensioneerd. Zijn medewerking aan de heruitgave door uitgeverij Boumaar heeft zich voornamelijk beperkt tot gemakkelijk afgeronde contractbesprekingen rond de in zijn bezit zijnde publicatierechten en – terechte – tevredenheid over het uiteindelijke resultaat.

DIE KNAAP WORDT STEEDS GEVAARLYKER!
DRIE-TWEE! ZO GAAT IE GOED!
IN DE TWEEDE HELFT PROBEERDEN DE ENTHOUSIASTE YANKEES OPNIEUW HUN EIGEN TAKTIEK DOOR TE DRYVEN, MAAR DE TITANEN TRAPTEN ER NU NIET MEER IN EN HOEWEL KICK EN DE ANDERE VOORWAARTSEN MENIGMAAL IN DE BUITENSPEL-VAL LIEPEN, DURFDEN DE TEGENSTANDERS TOCH NIET ZO VER MEER OP TE DRINGEN. — VOORAL NIET NADAT KICK UIT EEN ONVERWACHTE DIEPTEPASS VAN ZYN SPIL, SAROLEA, ONGEHINDERD OP HET DOEL VAN HOWARD HAD KUNNEN AFSTORMEN! HOEWEL DE DOELMAN ZICH MOEDIG VOOR KICKS VOETEN WIERP, WAS HY KANSLOOS!....
GOSH!!
.... DE BAL HUPPELDE RUSTIG DE KOOI BINNEN!

Kick Wilstra, een jongen van Jan de Witt die het tot wereldster schopt: de toekomstdroom van alle Hansjes Brinkers.

Piloot Storm

Uitgeverij Boumaar overweegt ook een heruitgave van Sprengers andere, iets minder beroemde creatie *Piloot Storm*. In eerste instantie wordt hierbij gedacht aan een band met twee of drie van de eerste verhalen uit de jaren vijftig. In deze strip over een onverschrokken piloot leefde Sprenger zijn voorliefde voor het tekenen van vliegtuigen uit. Ook van Piloot Storm zijn in de loop der jaren heruitgaven verschenen. Striptechnisch doen de verhalen zeker niet onder voor Kick Wilstra, maar markttechnisch is een integrale heruitgave voorlopig te riskant. Het oprechte jeugdsentiment dat Kick Wilstra wederom weet op te roepen bij de reeds genoemde, zeer specifieke kopersgroep, kleeft aan de figuur van Piloot Storm nu eenmaal veel minder. Storm was een niet geringe held, maar Kick was meer dan dat: Kick, dat was de lezer zelf.

Kick Wilstra 1: De wondermidvoor
Kick Wilstra 2:
Harde trappen en rake klappen
Kick Wilstra 3:
Voetballatijn & latijnsvoetbal

Sprenger
Boumaar 1996
ISBN 90-344-1480-9 (deel 1)
ISBN 90-344-1490-6 (deel 2)
ISBN 90-344-1500-7 (deel 3)
Prijs f79 / Bfr.1580
(96 pagina's, zwart/wit, h.k.)

***

De vader van Sjors en Sjimmie

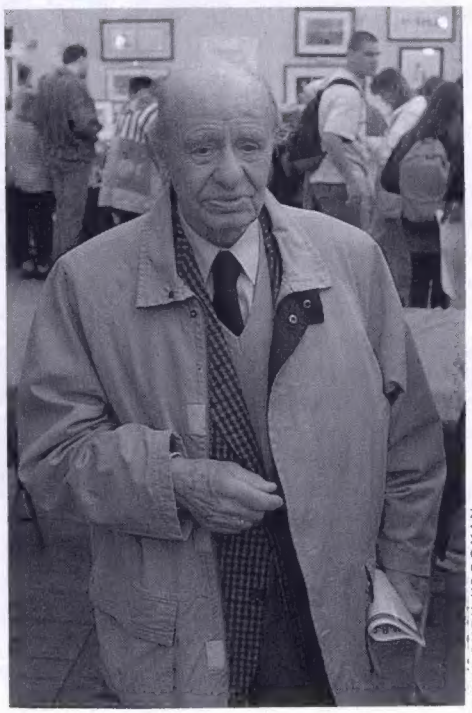

FOTO RUDY VROOMAN

FRANS PIËT

1905-1997

Frans Piët. **Welke Nederlandse stripliefhebber kent zijn werk niet? Al sinds het begin van de jaren dertig tekende hij strips. Hij raakte vooral bekend als geestelijk vader van *Sjors van de Rebellenclub*. In december 1996 werd hij opgenomen in het ziekenhuis. Hij overleed op 5 januari aan een hersenbloeding. Hieronder vindt u een kort overzicht van leven en werk van Frans Piët, één der 'founding fathers' van de Nederlandse strip.**

door
HARRY WIBIER

Eigenlijk zag het er toen Frans Piët een jaar of zeventien was, helemaal niet naar uit dat hij een loopbaan als tekenaar voor zich had. Hij had net zijn studie bouwkunde opgegeven om viool te kunnen spelen. Het waren vooral de strijkjes en de moderne muziek die de aandacht van de geboren Haarlemmer hadden. Wel tekende hij al af en toe een grap voor het tijdschrift *De humorist*.
Zodra Piët geld genoeg had vertrok hij met zijn vrouw naar Parijs. In de buurt van Montparnasse zat hij de hele dag te tekenen, onder andere aan freelance-opdrachten van uitgeverij De Spaarnestad. Het is in die periode dat Piët voor het eerst strips als *Blondie* van **Chic Young** en *Bringing up father* van **George MacManus** onder ogen kreeg. Gevolg: in 1932 verscheen *De avonturen van Wo-Wang & Simmie* in *Leidsch Dagblad* en *Haarlemsch Dagblad*. Piët tekende de plaatjes en zijn vrouw schreef de teksten van deze strip over een Chineesje en een negerjongetje.

Sjors

Vele jaren eerder, om precies te zijn in 1920, verscheen in de Verenigde Staten de stripreeks *Winnie Winkle, the breadwinner* van **Martin Branner**. Centraal stonden de belevenissen van de geëmancipeerde Winnie die haar broertje Perry opvoedde, een belhamel met lang blond haar en een matrozenpakje. In 1922 kreeg Perry eigen zondagspagina's met zijn vriendjes The Rinkeydinks. De Franse en Nederlandse vertalingen van deze strip zijn van cruciaal belang geweest voor de ontwikkeling van de Europese strip; **Alain Saint-Ogan** baseerde er zijn *Zig et Puce* op, de eerste Europese ballonstrip. En de avonturen van Perry Winkle verschenen in Nederland onder titel *Sjors van de Rebellenclub*. Uitgeverij De Spaarnestad kreeg in 1936 toestemming van King Features Syndicate om de serie zelf te maken.
Piët: 'Ik denk dat de oorlogstijd al een beetje in zicht was. Men voorzag moeilijkheden met de post. Die serie van Branner was Amerikaans. Die heb ik toen vervolgd.' De reden waarom uitgerekend Piët deze opdracht kreeg was dat hij al *De avonturen van Wo-Wang & Simmie* had gemaakt. Hij was er bijzonder blij mee. Eindelijk had hij een vast inkomen. Maar op den duur ging het Piët tegenstaan om aan de versie van Branner vast te zitten. Langzaam voerde hij veranderingen door. Hij introduceerde een gepensioneerde kolonel en diens dochter Sally. Bovendien vernederlandste Piët het decor en riep hij een nieuwe rebellenclub in het leven. Sjors kreeg in 1938 zelfs een eigen tijdschrift. De titel: *Sjors*. Vanaf 1942 verscheen Sjors in *Panorama*.

Jimmie, Simmie en Sjimmie

Sjors en *Panorama* mogen in de Tweede Wereldoorlog niet langer verschijnen. Sjors en zijn rebellenclub beleven daardoor tijdelijk geen nieuwe avonturen.
Na de bevrijding keerde Piët regelmatig terug naar Parijs om voor *Libelle* modetekeningen te maken: 'Ik kwam met de modederactrice op de grote modeshows van **Christian Dior** en noem maar op. Allemachtig, dat was een echte belevenis, maar het was hard werken.'
Pas in 1949 start Piët zijn oude stripreeks weer op met *Sjors als circusartiest*. Daarin ontmoet het jochie zijn onafscheidelijke vriendje Sjimmie, die in eerste instantie nog

Jimmie heet, maar het is duidelijk een afgeleide van de bovengenoemde Simmie. Niet lang daarna werd Piët chef van de tekenkamer van De Spaarnestad waar hij latere tekenaars als **Nico van Dam** en **Bert Bus** in het vak begeleidde. Piët: 'Het was een leuk atelier en ik heb er een leuke tijd meegemaakt.'
Sjors en Sjimmie beleefden hun avonturen destijds in *Panorama*, hun eerste eigen boeken en vanaf 1950 weer in hun eigen tijdschrift *Sjors* waar een tweede reeks voor moest worden opgestart. Piët zelf had zijn handen al vol aan de eerste serie avonturen en wilde niet aan een tweede beginnen. Daarom maakte **Hans Ducro** de verhalen voor *Sjors*. Hij deed dat een jaar lang. Toen Piët ziek werd, nam Ducro's opvolger – **Carol Voges** – ook pagina's van Piët voor zijn rekening. In maart 1969 ging Frans Piët met pensioen. Hij had toen vanaf 1936 zo'n dertig albums gemaakt waarvan er in totaal meer dan tien miljoen over de toonbank zijn gegaan. Na zijn pensionering heeft Piët nog enkele albumvoorplaten getekend en de reeks *Tita-tovenaar* gemaakt voor het weekblad *Televizier*. Daarnaast hield hij zich bezig met muziek, vooral met de viool. **Jan Kruis** nam *Sjors en Sjimmie* van hem over. Later zou de strip ook nog getekend worden door achtereenvolgens **Jan Steeman** en **Robert van der Kroft**, terwijl op dit moment de verhalen worden getekend door een Spaanse studio.

ILLUSTRATIE ROBERT VAN DER KROFT

WAT NU? DE DAPPERSTE JONGETJES VAN NEDERLAND DURVEN NIET OP CONDOLEANCE-BEZOEK?
BEDENK WEL, ZONDER FRANS PIËT GEEN SJORS EN SJIMMIE.
I AM FRANS PIËT

ILLUSTRATIE JAN KRUIS

Bronnen

- H. van den Boom/H. Brok/P. de Raaf: *Sjors en Sjimmie, Stripschriftspecial 7* (Vonk 1984);
- Hans Matla: *Stripkatalogus* (Panda 1993);
- John Oomkes: *Frans Piët (91) tekende Nederlands' eerste echte stripheld*, Rotterdams Dagblad 6 januari 1997.

Bus en Voges

De vader van *Sjors en Sjimmie* werd op enkele zeldzame ogenblikken in het zonnetje gezet. Bij voorbeeld in 1992 tijdens de eerste Stripdagen in Haarlem. Op 28 juli 1975 werd een interview met hem uitgezonden door de AVRO onder de titel *Frans en de Rebellenclub, Portret van Frans Piët*. Daarin kwamen ook enkele oud-collega's van hem aan het woord.
Zo zei **Carol Voges**: 'Hij is een bescheiden man. Een nijver werkman. (...) Hij heeft nooit aan de weg getimmerd, dat lag niet in zijn natuur. En toch geloof ik eigenlijk dat hij een tijdvak heeft vertegenwoordigd.' En **Bert Bus** vertelde over de periode dat hij voor Piët werkte bij De Spaarnestad: 'Hij was echt geïnteresseerd in het werk, ook in dat van andere mensen (...) Ik zie hem helemaal niet als een chef-figuur, meer als een collega. Als een vriend.'

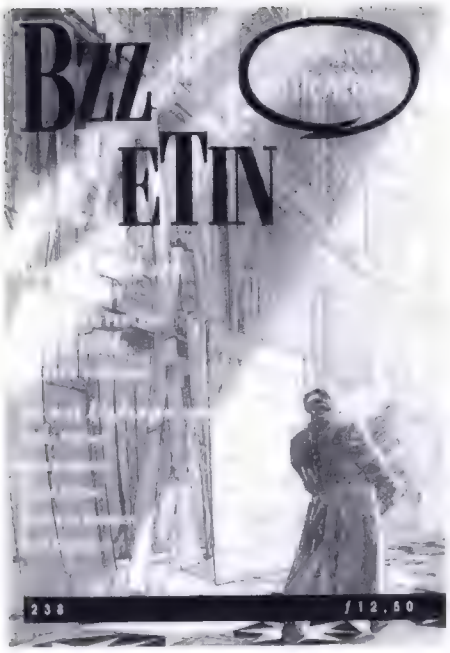

OP HET GLADDE IJS VAN DE HOGE LITERATUUR

door
JEROEN MIRCK

In literaire kringen heeft de strip nooit veel bekendheid en aanzien gehad en het is de vraag of zij dat ooit zal krijgen. Het literaire tijdschrift *Bzzlletin* heeft daar recentelijk iets aan getracht te veranderen. Onder de titel *Literatuur & het beeldverhaal* bracht zij een strip-special uit waarin naast de nostalgie van enkele literatoren ook veel plaats is ingeruimd voor de kennis van enkele bekende stripjournalisten.

Stripcritici zijn het erover eens dat er zo nu en dan albums worden afgeleverd die een meerwaarde hebben ten opzicht van de doorsnee kwaliteitsstrip. Het gaat in die gevallen om beeldverhalen die zich op het gladde ijs begeven dat Hoge Kunst wordt genoemd, en zich op dat ijs redelijk staande weten te houden. **Jacques Tardi**, **Lorenzo Mattotti**, **Miguelanxo Prado**, **Art Spiegelman**, **François Schuiten en Benoît Peeters**, **Hanco Kolk** – anno nu zou ook U een dergelijk rijtje opdreunen. Zodra U dergelijke namen echter ter sprake brengt in de kunstenaarskringen waarin U zich mocht bevinden, zult U veelal stuiten op een muur van onwetendheid. De goeden niet te na gesproken, zijn de meeste prominenten van het kunstwereldje nauwelijks op de hoogte van wat er zich in de sector van het beeldverhaal afspeelt. De literaire wereld is misschien wel het beste voorbeeld: op Olivier B. Bommel na kent men zo goed als niets.

Aan dit gebrek aan kennis op het gebied van het beeldverhaal heeft het literaire magazine *Bzzlletin* in haar recentelijk verschenen nummer 238 iets getracht te doen. Onder de titel *Literatuur & het stripverhaal* presenteerde zij een editie die louter is gevuld met artikelen over strips. Het betreft niet enkel jeugdherinneringen van schrijvers over de verderfelijke boekjes die ze onder de schoolbanken lazen, maar de redactie heeft ook dankbaar gebruik gemaakt van de kennis van erkende stripjournalisten als **Pieter van Oudheusden** en **Hans Pols**. Het resultaat is een veelzijdige blik op het beeldverhaal.

Nostalgische mijmeringen

De stripliefhebber zal niet echt op alle artikelen in deze uitgave hebben zitten wachten. Het zijn de nostalgische mijmeringen van schrijvers omtrent hun met strips doorspekte jeugdjaren die de meeste aversie opwekken. Zo verhaalt **Atte Jongstra** over de angst die hij als kind voelde voor Bruintje Beer en diens avonturen. Het is allemaal erg zwaar aangezet en overdreven. 'De omgeving waarin Bruintje Beer verkeerde, (...) was door de natuur volgepropt als een Victoriaanse huiskamer: zwaar treurbomenbehang, duistere tapisserie van woekerend lover, onheilspellend gemeubileerd met stammen waarin je steevast diabolieke aanschijn ontwaarde.' Mooi opgeschreven, maar moet het nou echt zo gewichtig?

Bij het artikel van **August Hans den Boef** over de *Bovenbaas*-verhalen van **Marten Toonder** is de gewichtigheid niet veel anders. De auteur vindt het nodig om aan het begin maar meteen te melden dat hij de verhalen van Bommel al kon waarderen voordat 'de Toonderstrip *salonfähig* werd onder

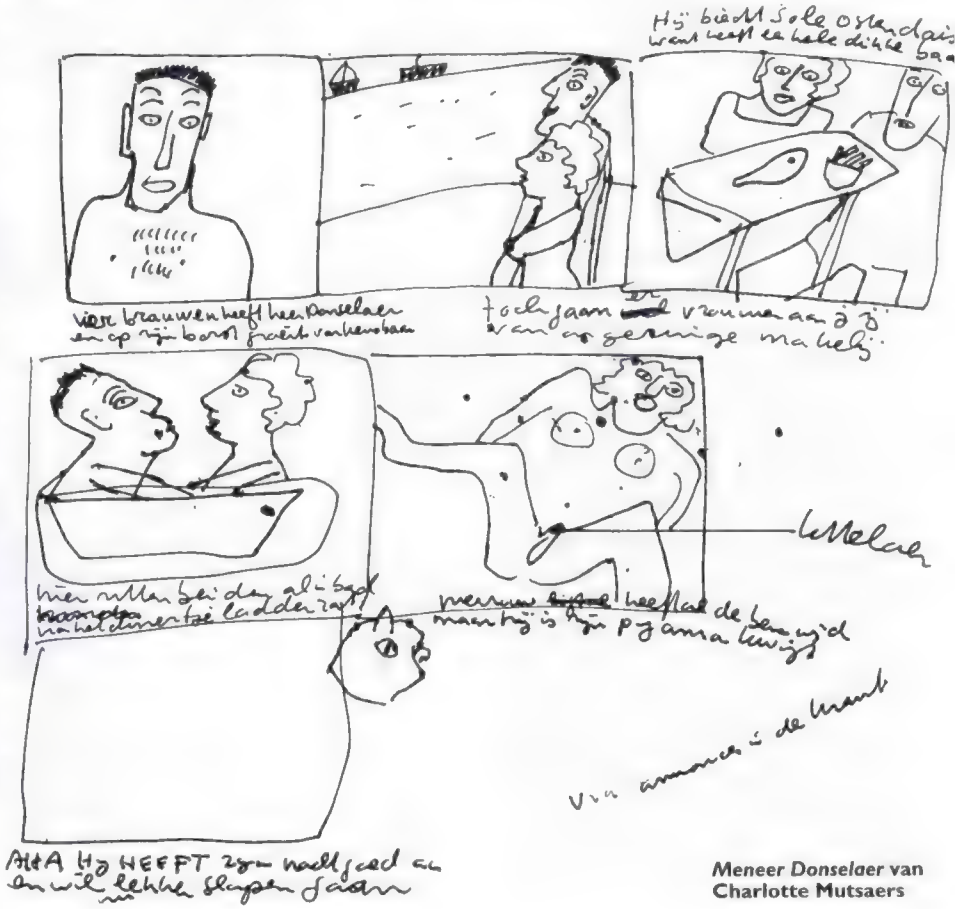

Meneer Donselaer van Charlotte Mutsaers

intellectuelen'. Dat zal wel, meneer Den Boef. Dergelijke opschepperij doet afbreuk aan het overigens heel interessante betoog over de maatschappijkritiek in de Bommel-verhalen waarin de Bovenbazen de heer van stand belagen.

Ook schrijver **Louis Ferron** komt even vertellen dat hij vroeger strips las, en wel *Bommel*, *Eric de Noorman* en *Sjors van de Rebellenclub*. Om zijn korte verhaaltje nog enig cachet te geven, vervalt hij tegen het einde van zijn onbeduidende betoog in puberale platitudes: 'Diep in mijn hart wil ik nog steeds door Winonah begeerd en door Sally gepijpt worden.'

Gelukkig blijkt er ook nog een literaire geest te zijn die wèl wat te melden heeft over het obscure verleden van de strip. Criticus **Rob Schouten** noemt de ontzuiling in de jaren zestig als oorzaak van de gestegen waardering voor het beeldverhaal, waarbij hij opmerkt dat 'de bovenlaag van de literatuur' nooit bereikt is. Toonaangevende literatuurhistorici als **Ton Anbeek** en **Jaap Goedegebuure** zwijgen stripschrijvers dood, meent Schouten. 'Ja, bij Goedegebuure staat Toonder in de index (naar aanleiding van **W.F. Hermans**' roman *Onder professoren*, dat *Tom Poes*-achtige effecten zou bevatten), met een verkeerd gespelde voornaam: Marvin Toonder. Dat zegt genoeg.'

Schouten neemt het op voor het onbegrepen en indertijd door het CJP afgewezen stripalbum *De doka van Hercules*, waarmee een beroemde roman van Hermans 'met smakeloze *prefab*-illustraties' werd geparodieerd. 'De afwijzing van *De doka van Hercules* door een culturele instantie duidt op een voortdurende behoudende visie op het medium strip', aldus Schouten. Hij betoogt dat het vooral de 'bedaagde' varianten van het beeldverhaal zijn die het goed doen in literaire kringen.

Stripkenners

De as van deze *Bzzlletin* wordt gevormd door de artikelen van de stripkenners. **Pieter van Oudheusden** opent het bal met een uitgebreid overzicht van het werk van **Tardi**. Zowel voor leken als voor de liefhebber is dit artikel, onder de bezielende titel *De mens is tot niets goeds in staat*, een handzame samenvatting van het oeuvre van deze toonaangevende Fransman. Van Oudheusden behandelt achtereenvolgens de verhalen om en nabij de Eerste Wereldoorlog, de misdaadverhalen en de categorie 'buitenbeentjes' (het debuut *Gerommel in de Rouergue*, de orgie *Polonius* en het pretentieuze *Het besloten land*).

Hans Pols 'doet' het *Duistere-Steden*project van **Schuiten** en **Peeters**. Zijn doorwrochte artikel belicht niet alleen de albums van het Brusselse stripduo, maar behandelt ook veel inspiratiebronnen van de auteurs. Pols noemt als belangrijkste literaire invloeden voor *De duistere steden* **Franz Kafka**, **Jorge Luis Borges**, **Adolfo Bioy Casares**, **Italo Calvino** en **Jules Verne**. Daarnaast wijdt hij onder meer uit over de invloed die de gravures van **Giovanni Batista Piranesi** hebben gehad op het specifieke album *De toren*. Pols merkt terecht op dat de hoofdpersoon uit dit boek niet voor niets Giovanni Battista heet. Hij verbaast zich er echter over dat deze stripfiguur in het album *De archivaris* op een illustratie figureert naast enkele andere kunstenaars uit de tijd van Piranesi, terwijl Piranesi zelf lijkt te ontbreken. Een denkfout, dunkt mij. De stripfiguur en de kunstenaar zijn in de ogen van Schuiten en Peeters waarschijnlijk één en dezelfde.

De derde stripkenner die in actie komt is **Anton Damen** (scenarist van *Peer de Plinkaboutер* en *De collectioneur*). Hij doet een succesvolle poging om de stripleek happig te maken om de complexe anti-superheldenstrip *Watchmen* te gaan lezen. Deze nog altijd vooruitstrevende striproman uit 1986 wordt door Damen op diverse niveaus geanalyseerd. Hij trekt een interdisciplinaire conclusie: '*Watchmen* speelt leentjebuur bij zowel het medium literatuur als het medium film, en vertaalt die elementen in striptaal.'

Veelkleurig beeld

Bzzlletin bevat meer artikelen die lezenswaardig zijn. Zo schetst **Thomas Leeflang** een veelkleurig beeld van diverse verfilmde strips. Opmerkelijk is de uitspraak van de filmproducenten **Kevin Costner** en **Lawrence Kasdan** dat zij de inspiratie voor hun film *Wyatt Earp* (1994) vonden 'nadat we **John Wayne** in *Stage Coach* en Red Dust in *Comanche* weer eens hadden gezien'. Publicaties van *Comanche* gingen in de Verenigde Staten gepaard met de slogan The Best Western Comic Ever Made!' - een mooi compliment voor **Hermann** en **Greg**.

Voor diegenen die gefascineerd worden door piramides en sarcofagen, is de uiteenzetting van **Joost Vermeulen** over het genre 'Egypte-strip' uiterst verhelderend. Vermeulen is egyptoloog en heeft zich (vermoedelijk uit hobbyisme) verdiept in alle beeldverhalen waarin het land van Toetanchamon centraal staat. Leuk is het korte verhaal van **Fokko Jan Dijksterhuis** over *Casper en Hobbes*, al zal de connaisseur er weinig nieuws uit kunnen destilleren.

Een aanrader is het artikel van **Hans van Daalen** over het werk van **Hans G. Kresse**. Van Daalen zoeft door de geschiedenis van Eric de Noorman zonder ongenuanceerd te worden. De rode draad door zijn betoog is het laatste *Erwin*-verhaal (*De ware koning*) waar Kresse nooit een vervolg op zou maken. En dat terwijl dit album eindigt met een *cliffhanger*: Erwin wordt met de dood bedreigd. Pas tweeëntwintig jaar later, tijdens de Haarlemse Stripdagen 1996, kreeg Van Daalen enkele pagina's van het vervolg te zien, dat Kresse nooit heeft voltooid. Die platen zorgden voor een hele opluchting, al verklaren ze niet de volledige afloop van het betreffende verhaal.

Uiteindelijk oppert Van Daalen het vermoeden 'dat het mes, dat op die laatste pagina van *Pep* in de rug van Erwin zit gepriemd en dat dan wel niet direct op de daarop volgende pagina gebruikt wordt, maar toch in de laatste tekstloze platen blijft dreigen, ook gevoeld zou kunnen zijn door de tekenaar'. Van Daalen noemt het de vrijheid van de kunstenaar om weerstand te bieden aan de drukkende vraag naar een vervolg. Hij levert met deze analyse een bijdrage die misschien wel het beste laat zien dat de strip geen kindermedium meer is, maar zich uitstekend leent voor een essayistische benadering.

Charlotte Mutsaers

Het uitgangspunt van deze uitgave van *Bzzlletin* is in de eerste plaats het aantonen van de 'literariteit' van bepaalde strips. Slechts één artikel bewandelt een afwijkende weg: **J. Heymans** schrijft over de strip *Meneer Donselaer zoekt een vrouw* van schrijfster (en voorheen beeldend kunstenares) **Charlotte Mutsaers** en belicht daarmee de stripkant van een literair auteur. Mutsaers maakte tien jaar geleden een veertigtal pagina-strips rond het motto 'Vier brauwen heeft heer Donselaer en op zijn borst groeit varkenshaar'. De strip zou wekelijks gaan verschijnen op de achterpagina van *NRC Handelsblad*, maar werd na één aflevering gestaakt. 'Veel lezers hadden zich beklaagd over de tekening van een naakte vrouw met haar benen wijd.

Overigens is *Meneer Donselaer* veel meer dan een choquerende strip. Mutsaers gebruikt deze uitingsvorm onder meer om kritiek te leveren op 'allerlei lege vormen van moderne kunst'. Heymans merkt op: 'Evenals **K. Schippers** huldigt zij (Mutsaers) het standpunt dat strips als *Cowboy Henk*, *Krazy Kat* en *Tom & Jerry* allerlei trouvailles bevatten die het ruimschoots kunnen opnemen tegen de internationale vlekken van de twintigste-eeuwse kunst.'

Bzzlletin 238 maakt duidelijk dat het stripverhaal een volwassen medium is dat exponenten bevat waarover het goed literair-kritisch discussiëren is. Laten we hopen dat Uw connecties in het wereldje van de Hoge Literatuur deze strip-special inkijken en er hun voordeel mee doen. In dat geval stuit U niet langer op een muur van onwetendheid en kunt U gerust een boom opzetten over de politieke situatie in *Watchmen* of het cultuurpessimisme van Jacques Tardi.

Bzzlletin 238

Diverse auteurs
Bzztôh 1996
ISBN 90-5501-357-9
Prijs ƒ12,50 / Bfr.250
(88 pagina's, zwart/wit, s.k.)
***

Boven (achter tekst), Cliffhanger uit Erwin, De ware koning.

De Belgische tekenaar en scenarist Ptiluc **dankt zijn bekendheid vooral aan de serie** *Pacush blues*. *Pacush* **is een aan het argot ontleende term waarmee zo'n beetje de zelfkant van de samenleving aangeduid wordt. Het is deze onderwereld die Ptiluc in zijn blues bezingt. Ratten zijn de hoofdbewoners van de pacush. Middels deze antropomorfe beestjes geeft Ptiluc in een verrassend explosief mengsel van spleen, vileine galgenhumor en gedoseerde tederheid zijn kijk op de moderne maatschappij.**

Rattenkruit-blues

Ptiluc in concert

door
OLIVIER MALTRET

Ptiluc werd in 1956 in Mons (Bergen) geboren. Al in het midden van de jaren zeventig tekende hij voor verschillende kranten. Maar in stripkringen zat niemand op hem of op zijn verhalen te wachten. In 1980 werd hij illustrator van taalleergangen bij een educatieve uitgever. Tegelijkertijd bleef hij met zijn strips bezig. Uiteindelijk liggen zijn eerste stripalbums, in 1983, ten grondslag aan de oprichting van een nieuwe uitgeverij, Vents d'Ouest. Al snel vergaarde *Pacush blues* een trouw en enthousiast maar klein publiek. Om Ptiluc eens nader te introduceren zijn we hem op gaan zoeken. En het is niet in de pacush dat we hem terugvonden, maar aan de rand van een dennenbosje, op een heuvel in de omgeving van het Franse Montpellier, waar hij al meer dan tien jaar woont. In de voor zijn albums zo kenmerkende onverbloemde taal blikt hij terug op zijn oeuvre.

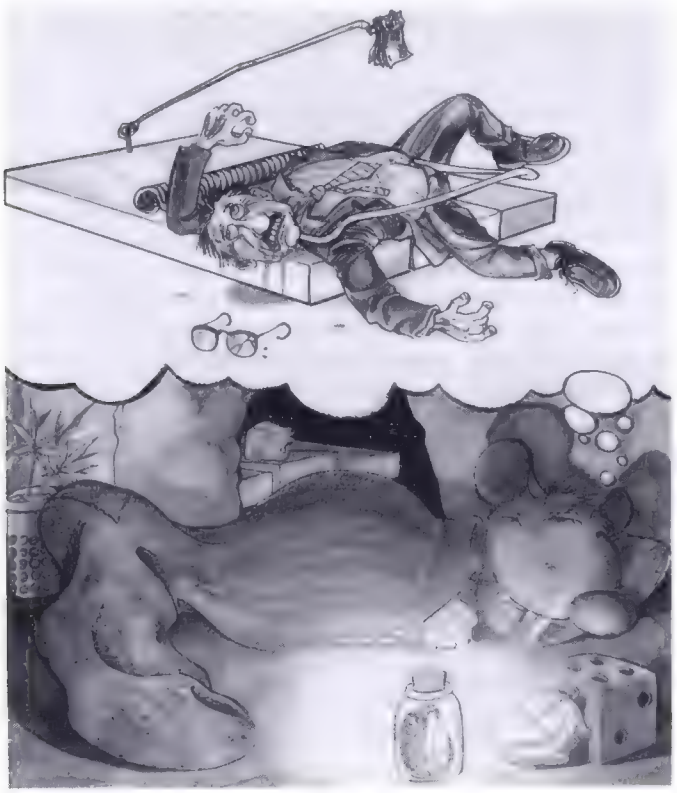

***Links*, Waar de wet van de pegels toe kan leiden.**

***Rechts*, 'Met allerlei louche contracten probeerde de uitgever me vast te houden.'**

Afrekening

Het achtste deel van *Pacush blues* **–** *De wet van Murphy* **– gaat over de relatie met je uitgever. In begin 1994 kwam het uit maar het was al in 1991 af, zoals bij het laatste plaatje is vermeld. Wat is er precies gebeurd in die drie jaar?**

Ptiluc: Wat er gebeurd is, is het beëindigen van tien jaar behoorlijk gespannen, zelfs absoluut stormachtige verhoudingen met Vents d'Ouest. Vanaf het allerprilste begin. De vent die Vents d'Ouest heeft opgezet, hield wel van het soort humor waarmee ik begon in het eerste deel, *Eerste maten*. Een half jaar later nam ik *Jefferson, of het bestaan is een pijn* voor hem mee, dat toen al getekend was. Dat beviel hem niet zo, maar hij bracht het toch uit. Daarna gaf ik hem deel drie, *Het grote belang van de kleine akkoorden*, dat valser was en dat eigenlijk helemaal geen verhaal had. Hij vond dat ik andere humor was gaan maken. Hij had dus de indruk gekregen dat ik hem had beetgenomen. We begonnen elkaar steeds meer af te bekken. Dat bleef zo. Eerst verdiende ik nauwelijks het zout in de pap (heel normaal: het was een uitgever die net op de markt kwam en ik, niemand moest wat van mij), terwijl ik tegenwoordig goed leef van mijn tekenwerk. Als je niet meer dan een fatsoenlijke oplage hebt om je brood te verdienen, dan ben je tevreden. Maar als je wat meer in het laatje begint te brengen, dan gaan er andere dingen spelen. Op een gegeven moment heb ik dat

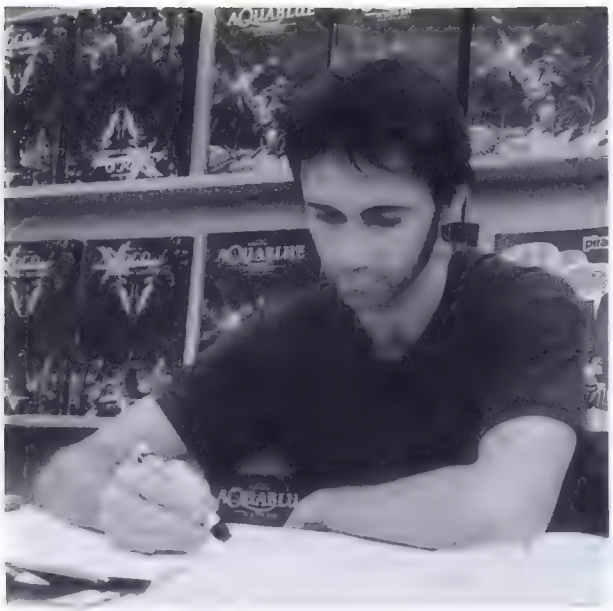

FOTO RIK SANDERS

laatste boek gemaakt, *De wet van Murphy*, als een kleine persoonlijke afrekening, omdat er werkelijk iets op ontploffen stond. Ik was in de juiste omstandigheden om te vertellen over de bizarre verhouding tussen de schepper en degene die zijn schepping exploiteerde. En in plaats van iets te doen in de trend van 'recht in je smoel, lul', gaf ik er de voorkeur aan om beide gezichtspunten te analyseren. Ik geef de uitgever niet steeds ongelijk. De auteur is dubbelzinnig, aangezien hij toestaat zijn ideeën aan een publiek te verkopen. Hij is een hoer. De waarachtige kunstenaars verbranden alles wat ze schrijven en sterven in ellende. Dat weet iedereen!

De indruk bestaat dat die breuk grof is geweest. Het album begint met een klassiek verhaal en dan ineens wordt je heen en weer geslingerd tussen 'schepper' en 'uitbuiters'.

Na *Zeeziek*, het album waarmee ik echt doorbrak, wilde ik wat nieuws, in elk geval geen 'vervolg' maken. Daarom heb ik *Variaties op een vast thema* gemaakt, een verhaal dat drijft op het scenario, het meest van allemaal. Met *De wet van Murphy* wilde ik de lezer weer iets anders voorschotelen. Het verhaal bestaat uit afzonderlijke korte verhalen die op een beetje debiele en hortende manier in elkaar passen. Ik had nog een hele stapel korte verhaaltjes liggen en ik besloot om sommige daarvan te gebruiken. Het is dus een min of meer geïmproviseerd boek geworden voor diegenen die me verweten alleen nog maar met klassieke scenario's te werken. Ik nam me voor dat de geleidelijke ontdekking van de vertwijfeling van de verteller de rode lijn zou zijn.

Grote jongen

Waar zijn we aanbeland, nu de serie aan zijn derde lustrum toe is?

Geen illusies meer! Eerst was er nog iets als naïviteit. Tien jaar lang zwoegde ik als een seizoenarbeider van de strip. Mijn boeken kwamen altijd in de lente uit. Ik ging met mijn motor overal heen om te signeren. De eerste ideeën ontstonden dus op de motor. Dan kwam de zomer, ik zette me aan het werk. Het boek was af in de winter. In een hoekje bij het vuur zat ik in te kleuren. En in de lente lag het album in de winkel. Ondanks de druk, was er dat ritme, dat ritueel dat me wel beviel. Maar de druk groeide meer en meer. Daarbij merkte de uitgever van Vents d'Ouest dat ik door andere uitgevers gevraagd werd, dus probeerde hij mij met alle middelen vast te houden – ietwat louche contracten en zo. Dat is pas gestopt na twee jaar procederen! Hij eindigde met me aan te vallen wegens smaad na een interview, waarin ik hem neerzette als een ... ik weet niet meer wat, een drieletterwoord. Ik ga het in dit interview niet herhalen, want dan haal ik weer twee jaar op mijn hals!

En waar zijn die processen tenslotte op uitgelopen?
Na het eerste proces werd ik uiteindelijk, in hoger beroep, verplicht mijn albums bij hem te laten. Maar het leverde me ook een goed contract op, terwijl dat eerder erbarmelijk was. Dat is lollig, omdat ik niet gewonnen en niet verloren had. Nu heb ik geen contract meer met hem, ik kan gaan en staan waar ik wil. Maar ik maak me niet langer meer dezelfde illusies over het vak. Dat is 'de logica van de tegenslag'. Ik kan dingen niet meer op dezelfde manier bekijken, zelfs niet als ik mijn oude vijand niet helemaal ongelijk geef. Hij heeft zijn redenen. Een auteur en een uitgever kunnen gewoon geen vriendjes zijn. Hij heeft vanaf het begin geprobeerd een vaderlijke relatie in het leven te roepen. Hij was een vaderlijke baas, maar niettemin een baas. En dat is gevaarlijk spel. Ik besef heel goed dat uitgevers me altijd een schijtstreek kunnen leveren. Nu is het prima. Ik koester geen enkele illusie jegens hen. De verhouding is niet meer dezelfde. Het is niet langer zoals vroeger. Dat is volwassen zijn. Ik ben nu een grote jongen!

Tekenfilm

Welke toekomst zie je voor *Pacush blues*?
Ik zwoeg op het moment op een tekenfilmproject, waar trouwens dezelfde dingen weer gaande zijn: faillissementsaanvragen, procedures, deurwaarders ... Gelukkig ben ik nu ongebonden! Daarna zie ik wel. Ik zou graag strips maken op basis van de scenario's die ik schrijf voor de tekenfilms, maar dat is nog erg vaag. Ik zal ze niet zelf tekenen omdat ik me niet tien jaar lang verhalen zie tekenen die dit en vorig jaar zijn geschreven. Wat ik nog wel helemaal alleen wil doen zijn strips over intellecto-ratten, mijn favorieten. Meer uitgediept misschien, als ik toch meer tijd zou hebben. Maar er staat nog niets vast. Het draait in ieder geval absoluut niet meer rond de seizoenen, wat me dodelijk plezierde. Tegenwoordig doe ik meer dingen tegelijk en dat bevalt me niet. Waar ik van houd, is me helemaal op te sluiten in één verhaal. Je leeft met wat je schrijft en je verbetert en schrapt waar nodig. Wanneer je elke maand moet switchen van tekenfilm- naar stripscenario, van illustraties voor stapels stompzinnigheden omdat alles stilligt vanwege procedures, naar T-shirts of naamplaatjes ... Gelukkig zijn er advocaten. Het is verrekte gemakkelijk een advocaat te hebben. Het kost een paar duiten, maar hij heeft maling aan alle onderhandelingen. Bij hem kunnen ze niet aankomen met betraande oogjes. Mij nam de uitgever altijd op die manier te grazen: een klein eettentje, 'kom op, we maken het wel in orde, we zijn vriendjes'. En jij, je bent half verzadigd, je tekent en bam! Nee, dan die advocaat ... Ondertussen teken ik ansichtkaarten en snoei ik mijn aardbeienplanten.

'Och, de tekeningen, dat is Mickey Mouse.'

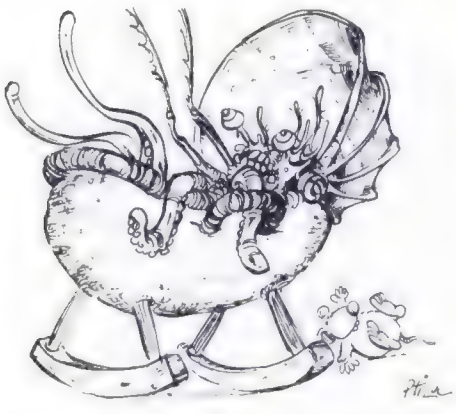

Geboortekaartje, 1985.

Grof

Jouw ratten kwamen zo'n vijftien jaar geleden op de wereld, in het marginale Belgische maandblad *Aïe*. **Hoe ben je toen op het idee gekomen?**
Die ratten waren er al in mijn kindertekeningen. Die ik bewaard heb trouwens. Ik heb nog alle tekeningen vanaf mijn zevende of achtste jaar. Behalve van het eerste album dat nooit uitgegeven is en waarvan mijn voornoemde beste vriend me nooit de originelen terug heeft willen geven. Mocht een lezer van *Stripschrift* ze voor me willen terughalen, aarzel niet! Die eer-

Wijnetiket, 1990.

ste ratten dus. Ik was twaalf, denk ik. Toen ik een jaar of zeventien, achttien was ben ik ze in hun huidige vorm gaan tekenen. Wanneer ik mijn tekeningen aan uitgevers liet zien, zaten daar heel verschillende dingen tussen maar ze bleven altijd het langst stilstaan bij de ratten. Net zoals tekenaars en vrienden. Iedereen wordt erdoor aangetrokken. Zodoende heb ik me zachtjesaan helemaal daarop toegelegd.

Vanaf jouw eerste strips zien we dat handelsmerk van de bewoners van Pacush, namelijk die mix van humor, die bepaalde tederheid maar ook soms heel zwart cynisme. Ben je nooit gecensureerd?
Zeker, in het eerste album. Toen de uitgever de eerste tekeningen kreeg, aarzelde hij een beetje. Hij liet me bepaalde zinnen veranderen. Het was hem soms te grof. Hij twijfelde over de uitgave van het eerste deel. Ik was wanhopig. Ik heb **Andrè Franquin** gebeld, die al een goed woordje gedaan had en de uitgever een brief had gestuurd om hem te zeggen dat het goed werk was, dat het absoluut uitgegeven moest worden.

Het is verbazend dat de problemen ontstaan rond de teksten, niet over de tekeningen.
Och, de tekeningen, dat is Mickey Mouse. Bovendien is het een voordeel om verhaaltjes over ratten te maken. Als je een rat afslacht, valt dat veel minder op dan wanneer je een vrouwtje met dikke tieten opensnijdt, zoals bij **Eleuteri Serpieri**. Volgens mij wordt het op zo'n moment bij de lezer onbewust weer een rat en zal het hem worst wezen. Is het een mens, dan komt er iets anders boven. Je bedient het publiek dat van bloederige dingen houdt, van gorigheid of volstrekte slijkerigheden. Met ratten kun je makkelijker geweld brengen omdat het ratten zijn. Dat is superpraktisch. Afijn, dat heb ik pas later ontdekt.

Bedankt jongens

Crescendo **en** *Decrescendo* **lijken een nieuwe fase te hebben ingeluid, zowel wat de structuur van het verhaal betreft als de aangesneden thema's.**
Dat is waar. In het begin tekende ik in zwart/wit, omdat ik meende dat het makkelijker uit te geven zou zijn. *Jefferson* was vervolgens heel rechtlijnig, het draaide steeds om de ellende waarin ik me toen bevond. Want ik wist niet goed hoe het zou lopen. Het derde deel was daarna een verzameling korte verhalen. Toen wilde ik, met *Crescendo*, een echt scenario maken. Ik raakte zodanig geboeid, dat het verhaal twee delen ging beslaan. Het is waar, dat dat boek zich op een ander niveau afspeelt: er zijn hoofdpersonen, een context, dat gedoe over de macht. Destijds heeft een recensent in *(A suivre)* gezegd dat mijn scenario supernaïef was. Puberaal en onaf. En dat noemt zich criticus! Maar ik zei niet, dat hij een lul is, want dan krijg ik weer een proces aan mijn broek! Nee, hij is werkelijk een heel tof mens.

Hoe sta je tegenwoordig tegenover de politiek, één van de hoofdthema's in *Crescendo*?
Je hoeft alleen mijn boeken maar te lezen, alles staat erin! Dat komt me trouwens goed uit: ik donder alles in mijn boeken en ik voel me meteen een beetje beter.

Een ansichtkaart van Crespin, Loisel en Ptiluc, 1986.

Omdat alles niet echt heel tof is. Het ziet er niet naar uit dat daar veel verandering in komt. Het is overal gekloot. Dat geeft me veel ideeën voor mijn verhalen. Al die oorlogen, die verrotte politici. Fantastisch, wat een cadeau. Bedankt jongens!

Wat is volgens jou de beste, of minst slechte, manier om een sociaal leven te leiden?
Och, eigenlijk is er geen oplossing. Dat is het grappigste. Misschien is dat het wat de mensen nu ontdekken: er is niets aan te doen. Men raakt in een soort impasse met al die oude stropdas-klootzakken. Niemand gelooft er meer in. Die goede oude ideeën van vijfentwintig jaar geleden hebben de toets niet doorstaan. De opvatting van 'we komen nergens aan, de wet van de pegels is prima' heeft haar grens bereikt. Uit alle kracht proberen de stropdassen die grens nog wat op te rekken, maar op een gegeven moment spat het uit elkaar. In zekere zin is dat best. Men zal verplicht zijn om alles te veranderen. Maar ik weet niet hoe.

Toeschouwer

Daarmee zijn we bij het einde van *Decrescendo*. **Dat is heel abrupt, simpelweg omdat na de gefnuikte machtsaspiraties van de drie hoofdfiguren het vervolg er niet meer toe doet.**
Ja, maar eh, *Crescendo* is puberaal en onaf. Ja, echt, ik heb het in *(A suivre)* gelezen. Maar wat wil je dat ik doe? Ik heb hier niet eens stemrecht. Ze zouden het me moeten geven, na de tien jaar dat ik hier ben. Maar de dag waarop ze lokaal gevestigde buitenlanders het stemrecht toekennen, zijn er van die klotedorpen waar het Front National riskeert niet meer dezelfde aanhang te krijgen. Want nu heb je 80% Arabieren en 20% goede, dikke Fransen. Dan stemt slechts 20%. En men zegt: 'dat is 100% voor het Front National'. Maar goed, ze hoeven alleen de Belgen maar te laten stemmen! (lacht) Hoe dan ook, we zien wel. Ik ben uiteindelijk alleen maar een toeschouwer.

Heb je niet de indruk dat je, als toeschouwer, het initiatief aan extremisten laat?
Ja, dat is zo. Soms zeg ik tegen mezelf, dat ik stemmen moet. Zelfs als je tegenwoordig steeds voor het minste kwaad stemt. Maar wat kun je anders nog doen? Ikzelf kan zeggen wat ik denk in mijn boeken. Er is een bepaald aantal mensen die ze leest en die het er wellicht mee eens is. Oké, je bent niet veel als je strips maakt, maar ik vind dat al beter dan niks. In elk geval houd ik niet van verhalen die niets zeggen. Je moet proberen hen te zeggen wat je denkt ...

Drakendoder

Wat heeft je ertoe gebracht jouw versie van het heldendicht over Diederik de Stoute **te vertellen?**
Dat was in de tijd dat ik een strip wilde maken over de ellende van dertigers. *Jefferson* ging over de trubbels van twintigers, de pubertrubbels zo je wilt. Later, wanneer je de dertig passeert, is het niet meer hetzelfde. Dat wilde ik vertellen, maar ik wist niet hoe. Ik had het genoteerd in één van de schriftjes waarin ik mijn scenario's maak. Toen heeft de

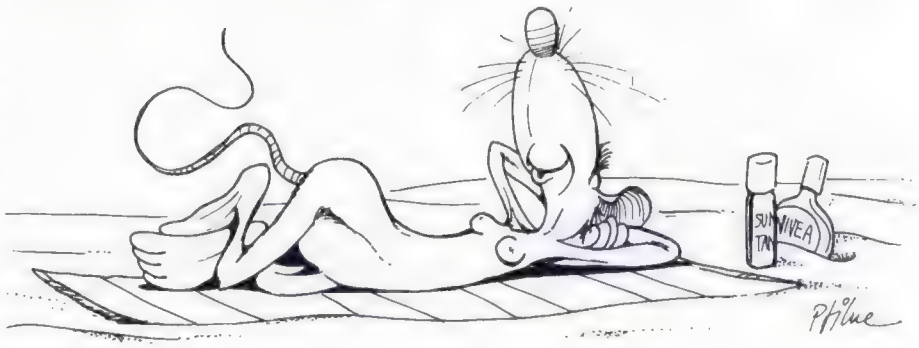

Federatie van Katholieke Scoutinggroepen in België me gevraagd om een illustratie te maken in één van hun kalenders. Het thema van dat jaar was de traditionele Belgische legende. Ik heb ze gezegd dat ik een tekening zou gaan maken over de legende van mijn geboortedorp, de draak van Mons, maar dat ik de geschiedenis niet goed kende. Ik kende vooral het folkloristische feest waar ik me met mijn vrienden ging bezuipen, omdat dat stoer stond toen ik vijftien was. Ze hebben me dus de legende van Diederik de Stoute toegestuurd. En het zien van de geschiedenis van die kerel – op kruistocht vertrokken, tien jaar later uit een soort van heimwee teruggekeerd naar waar hij ooit een liefdesgeschiedenis beleefde, die vervolgens de streek bevrijdde van een draak die haar terroriseert en daarna de held van de stad wordt – dat is de trigger-off geweest. Meer nog, ik woon nu al tien jaar in Zuid-Frankrijk en wanneer ik terugkeer in België, is er een soort van beklemming. Niets dan grauwe bakstenen huizen. Ik voel me niet goed als ik in België ben. Het is voorbij. Toch ga ik er regelmatig heen. Want je gaat bevestiging zoeken waar je klein was, je verleden vastleggen om content te zijn met dat je vertrokken bent. Dat wilde ik er ook in verwerken. Er waren zoveel dingen te zeggen dat ik van *De draak van Mons* twee delen heb gemaakt, *Het geheugen in de modder* en *Twijfel en vergetelheid*. Van de draak maakte ik een paria die zijn tijd vooruit was, zoals dat vaak voorkomt in mijn strips. Het waren dingen die ik niet met ratten kon vertellen. Het was te menselijk, het wezen van de mens!

Er zit een grote ontwikkeling van tekenstijl tussen de menselijke personages in *Eerste maten* en *De draak van Mons*.

Ja ... *Eerste maten* was ongelooflijk slecht getekend. De ratten hebben een klein lijf, geen schouders en een dikke kop. Zoals alle figuren uit de *Robbedoes*-school. Die heeft me beïnvloed. Dus toen ik me aan het tekenen van mensen heb gezet, hadden ze kleine, wat stramme lichamen met grote hoofden. Supergenant. Daarom heb

IK VESTIG JE AANDACHT OP HET FEIT DAT HIJ EEN KRIJGSMAN IS EN DAT GOD HEM EEN ALIBI VERSCHAFT VOOR AL ZIJN BUITENSPORIGHEDEN. WIJ ZULLEN HEM AANVALLEN OP HET VLAK VAN ZIJN PSYCHOLOGISCHE FABILITEIT!
?

***Boven*, Diederik de Stoute.**
***Eronder*, De legendarische draak van Mons is een wandelend anachronisme.**

ik semi-realistische figuren gemaakt. Wat ik trouwens graag doe aangezien ik, vóór de strips, veel karikaturen heb getekend om mijn brood te verdienen. En karikaturen hebben iets semi-realistisch. *De draak van Mons* is op die manier ontstaan. Het personage was superslecht gedaan. Maar uiteindelijk, tegen het eind van het tweede deel, is het bij benadering gaan kloppen. Stapje voor stapje kom ik er wel.

Ketchup en mosterd

Je hebt aardig snel een grote populariteit gekregen.

Nee hoor, ik draai gemiddelde oplages, maar ik heb een erg trouwe aanhang. Dat is precies de reden dat ik moest oppassen met de tekenfilm. Als ik mijn ratten vulgariseer, moet ik dat publiek niet verraden. Want ze volgen me echt op de voet. Het is steeds hetzelfde aantal mensen dat die albums koopt. Het is heel vast. Dat bevalt de uitgevers goed.

Wat populariteit betreft, jouw signeersessies, waar jij het publiek min of meer wakker schudt door het traditionele model van signeren te doorbreken, hebben in het begin veel gedaan voor jouw imago.

Oh ja, maar zelfs nu nog. Daarom voel ik me nog steeds verplicht er een stuk of tien per jaar te doen. Het is eigenlijk vanaf het begin zo, in Angoulême, het eerste jaar. Ik had er de pee in om daar te zijn, als een lullige muurbloem op een stoeltje, wachtend totdat ze mijn boekje kwamen kopen. Ik ben een nerveus type, dus ik moest iets doen. Hoe dan ook, in het begin snapte ik niet waarom we daar waren. Iedereen laat zich opnaaien. Zowel de tekenaar (voor bijna alle auteurs is signeren een corvee) als de lui die in de rij staan. Je moet dus zorgen dat er iets gebeurt. Ik ben toen begonnen met zomaar in mijn boeken te tekenen, voor niemand in het bijzonder, een half uur, een uur per tekening. En onder de lui die langsliepen, was er altijd wel een die zag wat ik deed en uiteindelijk het album kocht. Dan begon ik opnieuw. Langzaamaan zijn er meer gekomen. Maar toen het eenmaal liep, vond ik het klote om steeds dezelfde tekening voor iedereen te maken. Wat ik daarna dus deed, bij mijn signeersessies, was om zover mogelijk te gaan, met in mijn achterhoofd niettemin de wetenschap dat het om boeken gaat en dat het boeken moeten blijven. Ik spuw vuur, scheur en plak, maar ik geef er altijd een esthetische draai aan. Ik heb het trouwens bijna met collega's aan de stok gekregen. Die dachten dat ik met soep signeerde (lacht). Of dat ik alles verscheurde. Er zijn er die bij mij ketchup of mosterd in een boek donderden omdat ze dachten dat ik dat ook deed. Ze hebben er geen flikker van gesnapt. Mij best, dat ze verrotten! (lacht)

Bij jou vertrekken mensen met een echt souvenir, markanter dan de gestempelde kop van een hoofdfiguur.

En het is veel vermoeiender dan stempelsigneren. Wanneer ik vijf of zes uur heb gesigneerd, ben ik uitgekakt. Om negen uur 's avonds heb ik zin om te gaan slapen, terwijl de anderen die in de namiddag 200 stempels hebben gezet aan de boemel gaan. Dus zo nu en dan zeg ik tegen mezelf: 'schijt eraan!' Maar wanneer ik bezig ben, zijn er soms magische momen-

Paaskaart, 1986.

ten. Er gebeuren echt dingen met de mensen die naar je staan te kijken. Zoals met een publiek. Het zijn geen respectabele lezers, het is een publiek.

Worstenmarkt

Wat vind jij, in het algemeen, van festivals?

Signeren, dat doe ik het liefst tijdens festivals. In kleine boekenwinkels erger ik me een beetje, want dat heeft zoiets crypteachtigs. Je hebt de indruk in een kapel te zitten, zonder geluid. Er ontbreekt een soort van strijd. Aan de andere kant zit er aan de festivals een showkant, rock 'n roll. Ik ben aanwezig, rechtovereind, het is heet, met ontbloot bovenlijf, ik blèr, ik klodder overal schilderijen. Dat doet me fonkelen.

Angoulême, dat is het festival waar je niet moet wezen! Ik ben er vaak naar toe gegaan, in het begin, toen ik volstrekt onbekend was. De eerste jaren logeerde ik op een boerderij op het platteland. En de eerste keer heb ik mijn boekjes aan journalisten verkocht om wat vreten te kunnen kopen, omdat de uitgever me niet eens genoeg geld voor benzine gegeven had. Toch ben ik het jaar daarna teruggekeerd, maar ik heb er spijt van gehad, omdat het er al met al veel te druk was om fatsoenlijk te signeren. Het is een worstenmarkt, een optiebeurs voor uitgevers.

Schuilt het grootste belang van festivals misschien in de prijzen?

In elk geval is het voordeel van festivals dat, één weekend per jaar, de grote pers het over strips heeft. Maar dat is alles. De pers schrijft alleen maar over de Grote Prijs. In de marge, in de regionale kranten, staan lijsten van de nominaties. Daarbij, al die eikels van de jury zijn zelfs nog niet in staat geweest om de prijs voor het signeren uit te vinden. Nee, zonder dollen, ik zal er terugkeren wanneer ze een special over de beestenstrip houden. Ze hebben daar nooit aan gedacht, stelletje lullen! Dat is trouwens verbazingwekkend, omdat de beestenstrip de eerste was die bestond. In de negentiende eeuw was die er al. Maar tijdens de festivals hebben ze alle thema's gehad, zelfs de meest onbenullige en juist dàt niet.

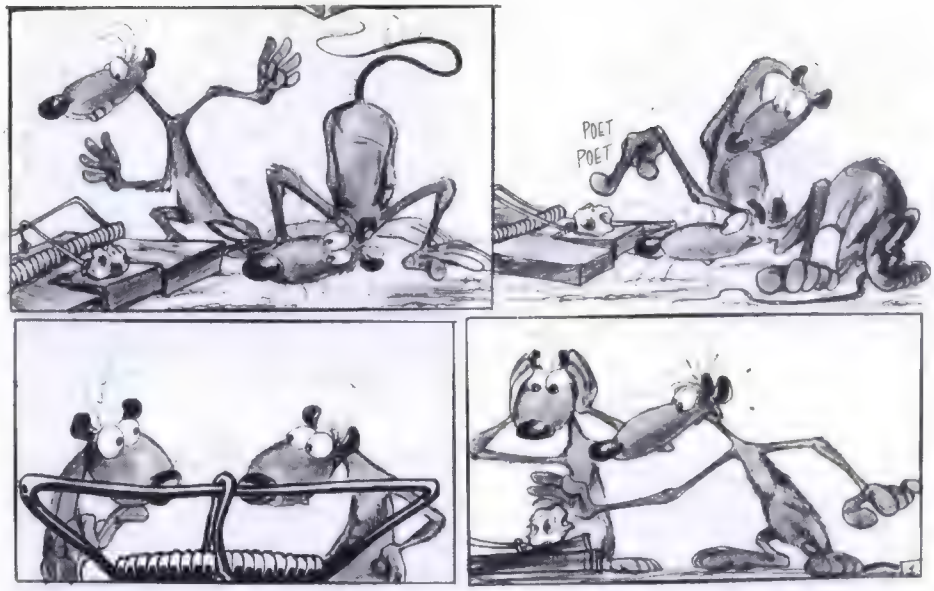

De ratten uit *Eerste maten* vindt Ptiluc nu slecht getekend.

Intiem

Wat zijn jouw grootste hobby's als je stopt met tekenen?

De motor. Mijn neus ligt helemaal aan flarden. Dat is dankzij de motor. Eerst was het nog zo dat ik veel reisde. In het begin, toen ik helemaal alleen was en geen droog brood verdiende, dacht ik dat ik een soort van reizende tekenaar ging worden. Mijn eerste vier albums zijn op die manier getekend: gedeeltes in Spanje, stukken in de Midi, in Bretagne. Ik had mijn schetsen overal bij me. Mijn formaat had ik aangenaast en bidder ik van de kou!

HOLA, VRIEND, JE SPEELT VALS! JE VOORGANGERS DIE VAN PLAN WAREN ME KWAAD BLOED TE ZETTEN, HEBBEN ME TENMINSTE DE TIJD GELATEN OM HEN VOLLEDIG BIJ TE SCHAVEN! MAAR NU BEN IK UITERST
NOOIT ZAL HET LOT AAN DE MENSEN TOEBEHOREN, KRUISVAARDER EN NOG MINDER AAN EEN!
IK BEN EEN HAGEDIS MIJN STAART ZAL VOLGEND JAAR WEL BIJGROEIEN! HIER NEEM HEM EN BRENG HEM NAAR DE STAD
JAP
KRAK
51

Diederik verslaat de draak in *De draak van Mons 2, Twijfel en vergetelheid*.

Alle acht delen van Pacush blues *zijn in het Nederlands verschenen. De eerste twee albums bij Blitz, de rest bij uitgeverij Oranje. De volgorde waarin zij de delen uitgegeven hebben, wijkt echter fors af van de oorspronkelijke chronologische waarin uitgeverij Vents d'Ouest de albums publiceerde. Vanzelfsprekend hanteert Ptiluc in dit vraaggesprek de indeling van Vents d'Ouest. Om eventuele verwarring te voorkomen volgt hieronder een bibliografie waarbij uitgegaan is van de Nederlandse serienummers. Tussen rechte haakjes [] staat de originele Franse nummering vermeld.*

1. [6] *Zeeziek (1988)*
2. [4] *Crescendo (1990)*
3. [5] *Decrescendo (1991)*
4. [7] *Variaties op een vast thema (1991)*
5. [3] *Het grote belang van de kleine akkoorden (1991)*
6. [1] *Eerste maten (1992)*
7. [2] *Jefferson, of het bestaan is een pijn (1993)*
8. [8] *De wet van Murphy (1994)*
0. *Rattenpest (1994). Dit album bevat een verzameling losse illustraties die aan de serie ontleend zijn.*

Bij uitgeverij Oranje zijn ook de twee delen van De draak van Mons *verschenen.*

1. *Het geheugen in de modder (1991)*
2. *Twijfel en vergetelheid (1991)*

Verder is bij Geknipt Papier medio 1996 De ratten *deel 1 verschenen.*

Volledigheidshalve zij nog vermeld dat Ptiluc een bijdrage geleverd heeft aan de Natasja-*hommage* Luchtspiegelingen. Een ster wordt 20 *(Khani editions/Marsu productions 1989). Bovendien heeft hij een bijdrage geleverd aan* Stripspotters 2, *(Arboris 1991), getiteld* De avonturen van Toutoune.

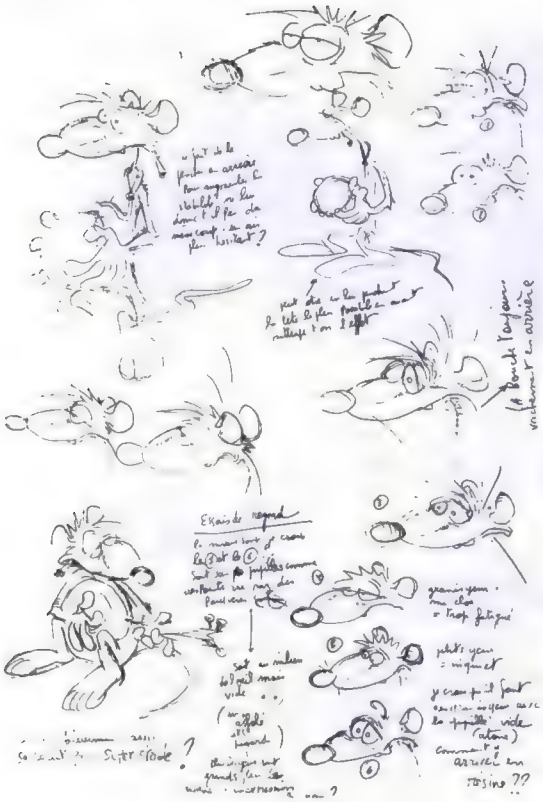

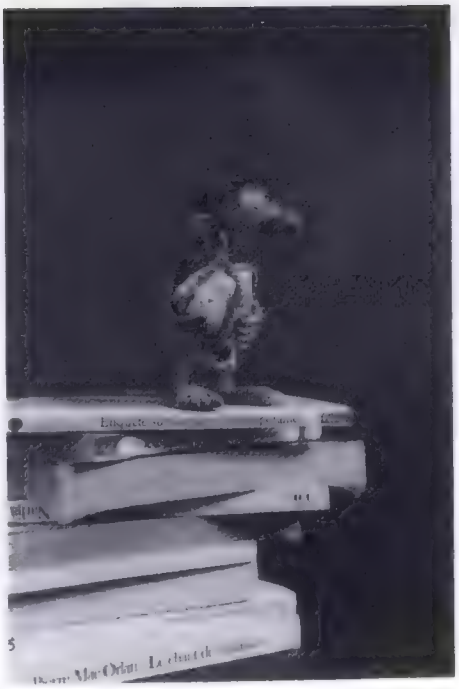

Schetsen voor een beeldje, met het uiteindelijke resultaat.

past aan de motortassen. Altijd. Vanaf 1976 teken ik op dat formaat. Groter gaat niet, kleiner kreukelt. Ik mag graag veel dingen uitproberen, maar waar ik werkelijk niet buiten kan dat zijn de motortochten en het tekenen.

Tot slot een klassieke vraag. Als jij naar een onbewoond eiland vertrekt, welke albums neem je dan mee?

Jefferson heeft altijd een bijzondere betekenis voor mij gehad. Het ging heel slecht met mij en daarbij heeft mijn broer zich destijds, toen ik dat album maakte, voor zijn kop geschoten, dat boek is dus heel belangrijk voor mij geweest. Dat heeft me van al die zwaarte verlost. *De draak van Mons* heeft die betekenis ook een beetje gehad. Het zijn misschien de meest onbeholpen boeken omdat je te maken krijgt met een blokkade als je echt probeert je in je strips te verplaatsen. Uiteindelijk zijn het de boeken die het best gelopen hebben, zoals *Zeeziek* en *Crescendo* die me wat minder na aan het hart liggen, omdat ze minder intiem zijn. Maar in elk geval, als ik iets meeneem naar een onbewoond eiland, zijn dat niet mijn boeken. Ik neem blanco papier mee om nieuwe te schrijven.

(vertaling: Hans Moors)

Bovenstaand interview verscheen eerder in het Franse magazine Sapristi.

zone 5300
STRIPS, CULTUUR & CURIOSA
ELKE TWEE MAANDEN
68 PAGINA'S
STRIPS, CULTUUR & CURIOSA
UIT BINNEN- EN BUITENLAND
MET KAMAGURKA
TYPEX
MARCEL RUIJTERS
MAAIKE HARTJES
GUMMBAH
OLLE BERG
BEREND J. VONK
JEROEN DE LEIJER
E.V.A.
KORTE VERHALEN
INTERNET
POPMUZIEK
HUMOR!
DE NIEUWSTE CULTVIDEO'S
SPANNING!!
BOEKEN
NIEUWS OVER BUITENAARDS LEVEN
SENSATIE!!!
INTERVIEWS MET AARDBEWONERS
POSTBUS 6080
3002 AB ROTTERDAM
EN DAT VOOR SLECHTS
FL. 5,95 IN DE STRIPWINKEL,
KIOSK EN BOEKHANDEL

strips, comics, games, curiosa
Yendor
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
tel. 010 433 17 10
fax. 010 411 38 54

"Dick Bos"
Strip speciaalwinkel & Antiquariaat
In- en verkoop van nieuwe, gebruikte en antiquarische stripverhalen
Junolaan 2
3054 PW Rotterdam-Hillegersberg
Telefoonnr.: 010-4613147

"Fantasia"
Grote collectie strips
Ruim assortiment antiquariaat
Groot aanbod stripposters en zeefdrukken
Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD
HART VER WAR MEND
GESPECIALISEERD IN US COMICS EN TWEEDEHANDSSTRIPS
INKOOP EN VERKOOP
ROTTERDAM

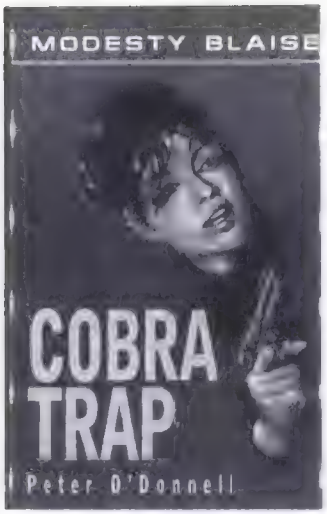

Modesty Blaise: Cobra trap

O'Donnell
Souvenir Press 1996
ISBN 0-285-63332-5
Prijs ±*f*50 / ±Bfr.1000
(268 pagina's, zwart/wit, h.k.)

Na elf jaar heeft **Peter O'Donnell** weer een roman over zijn helden Modesty Blaise en Willie Garvin geschreven. Eigenlijk is het geen roman, maar een verzameling korte verhalen, zoals *Pieces of Modesty*, een voorgaand boek uit de reeks. In 1985 leverde de auteur nog *Deathman's handle* af en aangezien hij toen de pensioengerechtigde leeftijd bereikte besloot hij geen proza meer te schrijven. Wel houdt hij de strip in stand, want een mens moet tenslotte iets te doen hebben.
Toch kruipt het bloed waar het niet gaan kan en daarom schreef hij in de loop der jaren vijf korte verhalen die nu onder de naam *Cobra trap* (de titel van het slotverhaal) zijn gebundeld.
In het eerste verhaal – *Bellman* – vertelt O'Donnell het complete verhaal van de strip *The killing ground* (*Het jachtgebied*). O'Donnell maakte dit korte stripverhaal in 1968 om een staking van de krant waarin Modesty liep op te vangen. De syndication moest gewoon doorgaan, maar *The Evening Standard* mocht niet achterop komen. Omdat hij hier maar heel weinig tijd voor had, gebruikte hij een deel van een verhaal dat hij al grotendeels klaar had liggen: *Bellman*. Het is er daarna nooit meer van gekomen om *The killing ground* aan te vullen tot het complete Bellman-verhaal. Eigenlijk is dus alleen de eerste helft van het verhaal interessant, omdat de tweede helft niet meer is dan een uitgeschreven versie van de strip.
Ook het tweede verhaal – *The black angels* – is een bewerking, maar dit keer van een nooit verschenen stripverhaal. O'Donnell schreef het scenario hiervoor in de jaren tachtig voor DC, maar die hebben het nooit gebruikt. Omdat inmiddels de rechten waren verlopen, bewerkte hij het tot een kort verhaal.
In het derde verhaal – *Old Alex* – probeert een oude vijand Modesty om te brengen door haar in een grot in de Franse Pyreneeën op te sluiten. Door tussenkomst van Old Alex ontsnapt ze en als ze eenmaal terug in Engeland is, vernietigt de vijand zichzelf. Overigens tot haar eigen en Willie Garvins verbazing.
In het vierde verhaal – *The girl with the black balloon* – nemen Modesty en Willie het op tegen een stel als priester verklede kidnappers.
Het vijfde en tevens slotverhaal plaatst Modesty en Willie voor de grootste en moeilijkste episode uit hun leven, als ze een allesbeslissend gevecht aangaan in de jungle van centraal Amerika. Ze zijn er om hun vrienden Stephen en Dinah Collier te redden uit de handen van een bende guerrilla's, de Cobra's, en de ontknoping is even bloedstollend als schokkend.
Voor het omslag werd gebruik gemaakt van een nog niet eerder gepubliceerde illustratie van **Jim Holdaway**, de eerste tekenaar van de stripreeks. De tekening hangt al sinds jaar en dag bij O'Donnell aan de muur en dit was dè gelegenheid om hem te publiceren. O'Donnell heeft verzekerd dat dit nu ècht de laatste *Modesty*-roman is, maar met de strip gaat hij zo lang mogelijk door. (De meest recente verhalen zijn: (V81) *The aristo*, (V82) *Ripper Jax*, (V83) *The maori contract* en (V84) *Honey-gun*).
Ondanks het feit dat O'Donnell zich niet overal van zijn sterkste kant laat zien, toont hij met *Cobra trap* eens te meer, dat hij een geheel unieke positie tussen de misdaadromanschrijvers inneemt.

RvdN

***

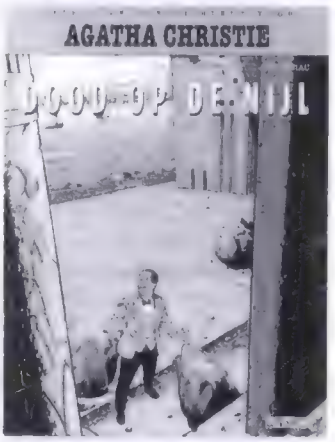

Agatha Christie 1: Moord in de Oriënt Express
Agatha Christie 2: De geheime tegenstander
Agatha Christie 3: Dood op de Nijl
Agatha Christie 4: Tien kleine negertjes

Miniac & Rivière (deel 1 en 3)
Leclercq & Rivière (deel 2 en 4)
Lefrancq 1995/96
ISBN 90-71987-87-6 (deel 1)
ISBN 90-71987-93-7 (deel 2)
ISBN 90-71987-94-9 (deel 3)
ISBN 90-75388-41-1 (deel 4)
Prijs *f*9,95 / Bfr.199
(48 pagina's, kleur, s.k.)

De reeks detective-strips van de Brusselse uitgeverij Lefrancq is in relatief korte tijd aangevuld met vier delen *Agatha Christie*. Na *Sherlock Holmes*, *Maigret* en *Jules Verne* (de uitgever is kennelijk in de war van zijn reis om de wereld) is nu ook de *grand old lady* van het salonmysterie aan de verstrippingsmode ten prooi gevallen. Moet ik daar blij om zijn?
De scenario's van **François Rivière** volgen het oorspronkelijke werk op de voet. Daar is niets op aan te merken. De tekeningen van **Jean-François Miniac** en **Frank Leclercq** zijn al even precies. Alsof het castingbureau van **Ustinovs** Poirot-verfilmingen voor de gelegenheid zijn fotobestand heeft uitgeleend. Leclercq heeft zelf het kleurenpalet ter hand genomen. Zijn albums zijn daardoor mooier verbeeld dan de twee andere afleveringen uit de reeks. Maar spannend is het allemaal niet. De tekeningen vertellen het verhaal, niet meer en niet minder; de stijve dialogen helpen daar een handje bij. En voor je het weet, is het voorbij. De uitgever heeft weliswaar nog meer afleveringen op stapel staan. Maar ik heb voorlopig genoeg gehad.
Wat is het nut van verstrippen als de stripversie het niveau van getrouw beeldverhaal niet ontstijgt? Gokt de uitgever op een publiek van semi-analfabe-

ten, die Christies boeken te dik vinden? Dit soort werk stelt me teleur, ook al is het netjes verzorgd. Klassiekers verdienen beter.

HM

*

Het seizoen van de palingen

Bailly & Lapière
Dargaud 1996
ISBN 90-6793-428-3
Prijs ƒ28,50 / Bfr.570
(80 pagina's, kleur, h.k.)

De contactgestoorde Louis heeft besloten tegen niemand meer te praten. Vanuit zijn eigen wereld kijkt hij toe hoe zijn verpauperde familie op een groot kasteel langzaam ten onder gaat aan immorele praktijken. Zijn enige vrienden zijn de palingen die ieder jaar terugkeren naar het waterrijke gebied waar hij de hele dag rondzwerft.
Het seizoen van de palingen is verschenen in de reeks 'Beeldroman'. Deze benaming is voor de hier besproken aflevering niets te veel, want scenarist **Denis Lapière** weet uitermate boeiend te verhalen over een stukje vergane glorie en moreel verval. In het intrigerende verhaal wordt de spanning goed opgebouwd en gebracht in een viertal episodes, die corresponderen met de seizoenen. De karakters van de hoofdpersonen en hun onhebbelijkheden komen voor een strip goed tot hun recht en worden zeer bevredigend uitgewerkt.
Dit is mede een verdienste van de debuterende **Pierre Bailly**. Zijn stijl van illustreren is zeer geschikt om de af en toe toch enigszins karikaturale personages te laten spreken en de tekst te verwoorden die niet wordt geschreven. De schilderachtige inkleuring maakt het geheel tot slot af.
Al met al een uitermate boeiend boekwerk, zeer zeker de moeite waard.

KB

****

De blanke Sultane

Goetzinger & Christin
Dargaud 1996
ISBN 90-6793-419-4
Prijs ƒ28,50 / Bfr.570
(68 pagina's, kleur, h.k.)

De blanke Sultane is een intrigerend verhaal met meerdere lagen. Centraal staan de belevenissen van Emma Piggott, een Engelse kruideniersdochter uit Londen. Emma's leven wordt bepaald door haar reactie op een advertentie in 1948 in *The Times*, waarin een Britse diplomaat te Shanghai een Frans sprekende gouvernante voor zijn twee kinderen vraagt. Emma aarzelde geen moment, vertrok naar de Oriënt en leidde daar een avontuurlijk leven in society-kringen. Of postte ze de brief naar Shanghai niet, werd directrice van de plaatselijke meisjesschool en stierf vereenzaamd in haar huis in Londen. **Annie Goetzinger** laat het antwoord aan de lezer. Emma verhaalt een bezoeker over haar leven in Azië in de nadagen van het British Empire. Met weemoed denkt ze terug aan haar diplomaat, Ashley Culmington en diens twee kinderen. Het was bepaald geen zorgeloos leven, maar Emma heeft in elk geval opwindend geleefd en is ontsnapt aan het saaie Londen van na de Duitse Blitz-aanvallen. Of toch niet? Soms heeft Emma een nachtmerrie, daarin 'Ben ik nooit buiten Whitechapel geweest, omdat ik mijn ouders niet in de steek wilde laten ... heb ik nooit een man als Ashley gekend ... heb ik een volstrekt leeg leven geleid ... ben ik misschien wel dood.'
In het parallelverhaal concluderen de Britse arts en zijn Pakistaanse assistent, die in een Londense buitenwijk de vereenzaamde vrouw afleggen, dat de nachtmerrie meer dan een boze droom was. De vrouw leefde op voedsel van direct na de oorlog, blikjes marmite en dergelijke. Dat ze ooit een sociaal leven leidde valt alleen af te leiden uit correspondentie met oud-leerlingen van de kostschool waarvan ze directrice was. Als doodsoorzaak vermoedt de arts een hartstilstand, maar mogelijk heeft ze ook lang in coma gelegen. Misschien is het verhaal dat Emma haar bezoeker vertelt dus wel een wensdroom, die ze alleen beleeft tijdens haar coma.
In het album wisselen de mogelijke levenslopen van Emma elkaar af. **Pierre Christin** karakteriseert het saaie leven in mistig grijs, het alternatief, de belevenissen van wereldreizigster Emma, in felle kleuren en pasteltinten. Goetzinger geeft een rake typering van de koloniale verhouding tussen diplomaten en inlanders. De Britten leven op een tijdbom, maar spelen polo en tennis. Wat de inlanders beweegt ontgaat hen, het heeft ook geen belang, evenmin als het leren van de taal van het gekolonaliseerde land. Emma vormt de uitzondering op de regel. Zij spioneert voor de Britten maar voelt zich thuis in Azië. Na de onafhankelijkheid gaat de mensenstroom in omgekeerde richting, Aziaten met een Brits paspoort gaan naar Engeland. Eén van hen is Abdul, de assistent van de dokter die Emma's dood onderzoekt. Hij verbaast zich over de aanwezigheid van 'souvenirs' uit Azië. Als Abdul de brief uit 1948 vindt zegt de dokter: 'Dat betekent dat ze haar brief nooit verzonden heeft. In die tijd was de postbode nog te vertrouwen en werden er geen kopieën gemaakt.' De dokter wil zo snel mogelijk uit het huis weg, plaatjes van verre landen doen hem niets. Met de politie foetert hij op het Engeland van die andere kruideniersdochter, Maggie Thatcher. Abdul mag de doos met 'souvenirs' hebben.
Goetzinger schetst daarmee niet alleen de kilte van het lege leven van Emma Piggot, maar ook het gebrek aan interesse dat de doorsnee Brit toont voor de achtergrond van de nieuwe landgenoten. Het Empire bestaat niet meer, het paki-beating nog wel, maar het heeft andere vormen aangenomen.

EvdH

***

Het midlife-monster of 'Verandering van gras, stieren in hun sas'

Cestac
Dargaud 1996
ISBN 90-6793-413-3
Prijs ƒ11,25 / Bfr.225
(62 pagina's, kleur, s.k.)

In de jaren zeventig werd de stripwereld verblijd met een reeks striptekenaressen, voortkomend uit de feministi-

sche golf die in staat was geëngageerdheid te mengen met de nodige relativerende humor. Lichtend voorbeeld was **Claire Bretécher**. Met niet aflatend cynisme bekritiseerde zij haar seksegenoten en hun opponenten, de mannen. Na Bretécher cum suis werd het op het vrouwelijk stripfront erg stil, alleen **Erika Raven** meldde zich. **Florence Cestac** komt dan ook als een geschenk uit de hemel. Hier is eindelijk weer zo'n stripalbum met humor om te lachen. Alle stereotiepen over het leven tussen man en vrouw worden zalig gechargeerd voor het voetlicht gebracht. De man wordt rond zijn veertigste jaar geteisterd door de penopauze. De cruciale vraag over wel of niet potent rijst dan op. Dat is voor hem reden om zijn hanigheid buiten de deur te botvieren. Hij verbrandt alle schepen achter zich en stort zich, zonder zich te bekommeren om zijn in zijn ogen verlepte echtgenote en bloedjes van kinderen, in een onzeker avontuur. Dit kommervolle bestaan wordt gezien door de ogen van zo'n bedrogen dame. Zij op haar beurt probeert haar ego in stand te houden door aan de rol te gaan met allerlei obscure types. Alle varianten komen aan bod. Cestac heeft op een bevrijdende, maar vooral humorvolle wijze de relatieproblemen van veertigers in beeld gebracht. Haar tekenstijl is karikaturaal met waanzinnig absurde trekjes. De hoop wordt uitgesproken, dat het niet weer 20 jaar duurt voor een dergelijk goed product van een vrouwenhand verschijnt.

RB

***

The ghost in the shell 1: Majoor Kusanagi

Shirow
Arboris 1996
ISBN 90-343-2609-8
Prijs ƒ8,95 / Bfr.180
(48 pagina's, kleur + zwart/wit, s.k.)

Het verhaal begint met een spectaculaire aanslag van een vrouwelijke cyborg op een handelsattaché. In kleur. Vervolgens zien wij hoe zij – haar naam blijkt Kusanagi te zijn – een team van commando-achtige strijders om zich heen heeft. In kleur. Dan wordt het geheel, zonder dat het verhaal daar aanleiding toe geeft, zwart/wit. En dan nog wel een vies soort zwart/wit met vlekkerige rasters. Raar is dat.
Het is niet alleen het wegvallen van de kleur die de laatste 32 pagina's minder boeiend maken. Waar in het begin het verhaal nog redelijk te volgen is, daar wordt in het tweede gedeelte een moeilijk te doorgronden aanval gedaan op een opleidingsinstituut, opgezet door al even onbevattelijke politieke krachten die achter de schermen aan de touwtjes trekken. De talloze voetnoten – vaak misplaatst en allesbehalve verhelderend – maken het geheel er niet duidelijker op. Ondanks deze belangrijke minpunten is *The ghost in the shell* een redelijk boeiend boek.
De kracht van deze manga ligt vooral in de wereld die wordt neergezet. Karakteristieke elementen van de manga zijn samengevoegd met ideeën uit de cyberpunk waardoor het akelige toekomstbeeld is ontstaan van een gewelddadige, totalitaire schijndemocratie waarbinnen de computertechnologie een cruciale rol speelt. Kunstmatige intelligenties beschikken over autonoom groeiende chips en zijn in staat emoties te voelen waardoor de grote vraag opkomt of ze beschikken over een ziel. Ondertussen studeren kinderen niet meer in de klassieke zin van het woord. In plaats daarvan worden hun hersenen overbelast met allerlei data die elektronisch wordt ingebracht. Zo weet maker **Masamune Shirow** beter dan in andere manga's aan enkele belangrijke vragen over de moderne technologie vorm te geven. En dat is het interessante aan *The ghost in the shell.*

HW

**

Luis, de Portugees

Stassen
Dupuis 1996
ISBN 90-314-1791-2
Prijs ƒ23,50 / Bfr.425
(56 pagina's, kleur, h.k.)

Sommige mensen lijken voor het ongeluk geboren. Ze bewegen zich aan de onderkant van de maatschappij, weten maar net de eindjes aan elkaar te knopen en als ze al een stap naar verbetering zetten, loopt dat uit op een enorme mislukking. Zo ook Louis Vanhuis, de hoofdpersoon van het derde album van **Jean-Philippe Stassen** in de Vrije-vlucht-reeks.
Net als in de twee voorgaande albums van deze Belgische tekenaar – de twee delen van *Brieven uit de bar* – draait alles om kansarme mensen die elkaar ontmoeten in een horecagelegenheid. De trieste uitstraling van hun leefomgeving wordt prachtig gevangen in de sobere tekeningen en kleuren van Stassen. De kracht van deze prenten ligt vooral in het gegeven dat je als lezer weet dat er een werkelijkheid achter schuilgaat. Het zijn geen gewone tekeningen, maar een vertaling van iets dat echt bestaat. Zoals de muizen in *Maus* niet enkel muizen zijn, zo zijn de karakters van Stassen ook meer dan stripfiguren alleen. Ze staan model voor honderden mensen die hetzelfde meemaken als deze karakters.
Stassen zelf schreef het scenario van *Luis, de Portugees* en dat is hem verrassend goed afgegaan. Hij heeft een groep

mensen en een locatie als uitgangspunt genomen en schetst hun leven aan de hand van kleine gebeurtenissen als een bezoek van de deurwaarder, een smeekbede om een biertje of een controle van de sociale dienst. Daar loopt het grote verhaal doorheen van de opkomende liefde tussen Louis en het Roemeense meisje Doentsja. Een dergelijke benadering om tot sociaalrealisme te komen doet sterk denken aan de boeken van **Erskine Caldwell**, die op deze wijze in boeken als *Een akker voor God* de armoede in het Zuiden van de Verenigde Staten beschreef. Stassen is dan ook een groot liefhebber van het werk van deze schrijver.
Met *Luis, de Portugees* laat Stassen zien dat hij veel meer in zijn mars heeft dan het tekenen alleen. Wellicht groeit hij uit tot een even groot verteller als zijn voorbeeld Caldwell met een even indrukwekkend oeuvre. Dit album is daarvoor een stap in de goede richting.

HW

***

Mama

Gnoe
Zet.El 1996
ISBN 90-72093-09-7
Prijs ƒ34,50 / Bfr.650
(80 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Gnoe durft! Waar de groten van de stripwereld al grote aarzeling vertonen om relatief overzichtelijke wereldproblemen als de holocaust, armoede of de oorlog in voormalig Joegoslavië aan te snijden, daar

heeft **Erik van Os** (want zo heet Gnoe in het echt) er voor gekozen de algehele toestand van de westerse maatschappij in zijn nieuwste album te behandelen. Dat doet hij in een tekenstijl die zich nog het beste leent voor flauwe grappen over voetbal of andere laag bij de grondse onderwerpen en wellicht is dat de redding van het album, want als *Mama* was getekend in een realistische tekenstijl dan zou de boodschap van het album zonder meer grotesk, pathetisch en absurd genoemd kunnen worden. De tekenstijl is de knipoog die het album nog nèt verteerbaar maakt.

Het verhaal draait om het meisje Sela dat een hekel heeft aan de school waar al haar dromen worden vernietigd en zij tot een volwassen mens wordt gemaakt. Zij vindt troost in het toverbos dat schuilgaat in een zielig hoopje bomen bij de stad; tussen de bomen wordt iets ontsloten dat het tegengestelde is van alles wat modern is. Maar uiteraard zal dit unieke plekje het moeten afleggen tegen grootkapitaal, industrie en oorlogszucht. Prachtige landschappen en wonderlijke wezens – die in essentie belangrijker voor de mensen zijn dan moderne technologie – dreigen ten onder te gaan. De mens vervreemd aldus van zijn diepste natuur.

De boodschap die achter dit verhaal schuil gaat is te groot voor Gnoe. Hij heeft het lef gehad om het in stripvorm te willen brengen en is daar slechts gedeeltelijk in geslaagd. Zijn vertelwijze is te omslachtig, zijn vermogen om de sfeer en emoties die bij het verhaal horen over te brengen zijn beperkt en zijn inzicht in zijn karakters is onvoldoende om zijn boodschap de impact te geven die hij waarschijnlijk voor ogen had. Nu is *Mama* enkel een aantal pagina's vol onprofessionele goedbedoelde wereldverbeterende luchtfietserij, die enkel lezenswaardig is omdat het duidelijk met meer bezieling is gemaakt dan het gros der strips.

Gnoe heeft gedurfd en zijn poging was moedig, maar desondanks zal zijn werk een stuk aardiger worden als hij zijn pretenties meer afstelt op zijn vermogens.

HW

**

Sundance 1: Het spel van de gehangene

Corteggiani & Suro
Arboris 1996
ISBN 90-343-2631-4
Prijs *f* 9,95 / Bfr.195
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Het medium strip is verwant aan allerlei andere media; aan de fotografie bij voorbeeld of aan de literatuur. De meest hechte banden onderhoudt de strip echter met de film: niet voor niets mogen de storyboards van films soms gerust een stripverhaal heten. Soms inspireren filmmakers zich op een strip; veel vaker is het omgekeerde het geval. **Corteggiani** en **Suro** bij voorbeeld hebben een stripverhaal gemaakt over de wederwaardigheden van 'Sundance Kid'. Nu denken de meeste mensen daarbij meteen aan de film *Butch Cassidy and the Sundance Kid*: **Paul Newman**, *Raindrops keep falling on my head* en **Robert Redford** in zijn jonge jaren. De strip *Sundance* lijkt echter nauwelijks op deze film. Niet alleen is het verhaal anders, ook de spanning, humor en andere dingen die de film zo succesvol maakten zijn afwezig. Meer dan op deze Amerikaanse film lijkt *Sundance* geïnspireerd op de Italiaanse spaghettiwesterns. Nu denken de meeste mensen daarbij meteen aan de films van **Sergio Leone**: *Once upon a time in the West, The Good, the Bad and the Ugly* en **Clint Eastwood** in zijn jonge jaren. Maar er zijn indertijd tientallen spaghettiwesterns gemaakt waarvan de meeste nauwelijks meer om aan te zien zijn: beroerd geacteerde standaardverhaaltjes. Op díe films nu lijkt *Sundance*: een beroerd getekend standaardverhaaltje. 'Lijkt op', want zeggen dat deze strip ergens door geïnspireerd is, zou betekenen dat er inspiratie aan te pas gekomen zou zijn en die indruk wekt dit volkomen overbodige broddelwerkje geen moment.

SR

o

Oom Dagobert 53: Het levensverhaal van Oom Dagobert. Episode 1 (1877-1880)

Oom Dagobert 54: Het levensverhaal van Oom Dagobert. Episode 2 (1882-1885)

Disney
Geïllustreerde Pers 1996
ISBN 90-5428-168-5 (deel 53)
ISBN 90-5428-189-8 (deel 54)
Prijs *f* 7,95 / Bfr.160
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Het is wel even wennen. De plaatjes zijn zo druk en er is duidelijk op geploeterd en gepriegeld op de tekeningen; de lijnen zijn dun en aarzelend, alsof de tekenaar niet zeker was van zijn zaak. Bovendien blijken de afzonderlijke verhalen met elkaar verbonden. In ieder avontuur is wel een verwijzing naar een ander avontuur. Ze volgen elkaar logisch op. Er zit een chronologie in.

En dan die familiebanden. De Ducks waren altijd alleen maar neef, nicht, oom, tante of oma, maar nooit broer, zus, vader of moeder. En nu blijkt Dagobert in Schotland zeer nabije familieleden te hebben. Bij voorbeeld een zus Hortensia met plotselinge woedeaanvallen die haar nog niet geboren zoon later van haar zal overnemen. Het Duckwereldje wordt nauwkeurig uitgewerkt waardoor alle vertrouwde vaagheden verdwijnen.

Deze Duck-avonturen zijn dan ook niet zoals de rest uit deze serie gemaakt door **Carl Barks**, maar door de evenveel geprezen als verguisde **Don Rosa**. Verguisd om zijn tekeningen, geprezen om zijn verhalen. Rosa kan inderdaad niet zo fraai tekenen als Barks en daardoor hebben de avonturen een totaal andere uitstraling. Maar uit zijn verhalen blijkt hoezeer Barks een lichtend voorbeeld voor hem is geweest. Ieder avontuur van zijn hand is ontstaan als een soort voetnoot bij een Barks-avontuur en bij deze voetnoten is het duidelijk dat hij ook de vertelwijze van zijn voor-

beeld volledig onder de knie heeft. Hij weet spanning op te bouwen als geen ander, kolderieke situaties neer te zetten en het optimale uit de kleurrijke karakters te halen. En dat maakt dat hij bij vlagen vreselijk dicht bij het niveau van de beste oude lange Duck-avonturen komt. En dat de tekeningen er dan minder strak uitzien dan in de Barksverhalen is dan eigenlijk helemaal niet zo erg meer. Het geeft het werk van deze meester een herkenbare stempel. Meer niet.

HW

***

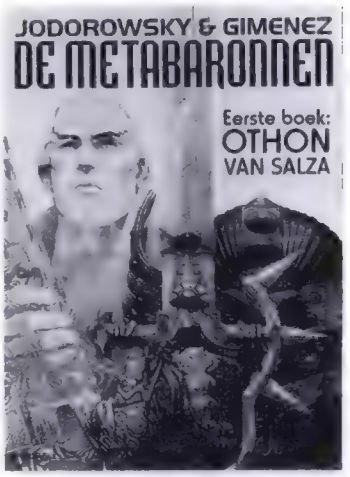

De metabaronnen I: Othon van Salza

Gimenez & Jodorowsky
Arboris 1996
ISBN 90-343-2645-4
Prijs *f* 11,95 / Bfr.240
(64 pagina's, kleur, s.k.)

Een science-fictionsetting. Ergens ver weg in een uithoek van het heelal bevindt zich de planeet Marmola. Op deze planeet heerst een clan van woeste edelen, die intergalactische handel drijft in marmer. Voor het verplaatsen van de tonnen marmer gebruiken zij een antizwaartekrachtproduct, dat zij in stilte koesteren. Door een ongeluk lekt dit geheim uit. De strijd om dit product leidt tot een frisse vrolijke oorlog waarbij de clan van baronnen, getooid met alleraardigst Pruisisch klinkende namen, een iegelijk over de kling jaagt. Deze bizarre avonturen worden verteld door een *Star Wars*-achtig robotje om de nieuwsgierigheid van een mederobot te bevredigen.
Het tekenwerk van **Juan Gimenez** is fraai. Fantasievolle landschappen, prachtige ruimteschepen, mensen met machtige wilskrachtige kaken, het geheel in pasteltinten. Kortom: sfeer is geschapen, ware het niet dat **Alexandro Jodorowsky** er met de pet naar gooit. Op een mistige najaarsmiddag heeft hij uit zijn omgevallen boekenkast een stel science-fictionboeken getrokken. Een paar interessante alinea's met bombastische dialogen zijn snel gevonden en een ruimte-avontuur, dat al vaker en beter is verteld, is klaar voor consumptie. Het heeft er alle schijn van dat dit voor Jodorowsky een vluggertje is geweest. Met argusogen wordt uitgekeken naar deel 2 van deze reeks. Wellicht revancheert de schrijver zich.

RB

*

Luka I: Alles is een vrouwengeschiedenis

Mezzomo & Lapière
Dupuis 1996
ISBN 90-314-1834-X
Prijs *f* 9,75 / Bfr.195
(48 pagina's, kleur, s.k.)

In de rekken van de stripwinkel valt dit album onmiddellijk op door de voorplaat: in paginagrote letters staat de serietitel vermeld, met een minuscule illustratie linksboven. Dit eigenwijze coverbeleid zorgt ervoor dat het boek in het oog springt, maar typeert bovenal de eigenzinnigheid die achter de kaft schuilt. *Alles is een vrouwengeschiedenis* lijkt op het eerste gezicht een simpele policier, maar is door de makers volgestopt met interessante zijpaadjes.
De hoofdplot: Luka Borshogovochnyy doet als jonge socioloog voor de universiteit van Straatsburg onderzoek naar misdaad in kleine steden. Hij is tijdelijk gestationeerd bij de politie van het stadje Sainte-Noire en valt met zijn neus in de boter. In de auto van een bankier wordt het lijk gevonden van een jonge vrouw - naakt, verminkt en voorzien van een tatoeage rond de schaamstreek. Luka vindt op eigen houtje foto's die duidelijk maken dat deze Lola Bali zo ongeveer met de helft van de stad naar bed is gegaan. De commissaris verbiedt Luka zich nog verder met het onderzoek te bemoeien. Vlak na de ontdekking van de foto's wordt een aanslag gepleegd op het leven van de avontuurlijke onderzoeker. Hij zoekt contact met de onderwereldfiguur Charles Probst, leider van een motorbende, in de hoop meer te weten te komen over de recente ontwikkelingen in Sainte-Noire. Vervolg en slot in deel twee.
Behalve deze hoofdplot spelen verschillende andere verhaaltjes in de marge. Luka's vader was een toonaangevend chirurg uit Rusland die de immigratie van zijn gezin naar Europa financierde met drugsgeld, iets wat hem uiteindelijk fataal werd. In flashbacks herbeleeft Luka dit verleden. Verder zijn er de gebeurtenissen in Sainte-Noire. Een bergbeklimmer wordt na een val in kritieke toestand opgenomen in het lokale ziekenhuis. Een wereldvreemde man bespioneert zijn stadsgenoten met een geavanceerde verrekijker en handelt niet wanneer hij de bergbeklimmer ziet vallen. Een vastgoedmakelaar biedt mensen hoge bedragen om hun huis te verkopen. De bende van Probst vernielt een politiewagen. Luka wordt door zijn hospita begluurd tijdens het douchen. De zoon van een rijke weduwe wil een waterkrachtcentrale gaan bouwen en zijn moeder heeft het plan om vervolgens Sainte-Noire, de stad die zij haat, onder te laten lopen. In feite biedt *Alles is een vrouwengeschiedenis* de lezer via al deze opgevoerde bijpersonen een blik op de ingesleten slechtheid van de mens. Socioloog Luka is getuige van al dit menselijke wangedrag.
Vele zijpaden lijken een rol te spelen in de hoofdplot, maar scenarist **Denis Lapière** (bekend van het schitterende tweeluik *Brieven uit de bar*) verbindt de punten nog niet met elkaar. In het tweede en afsluitende deel van *Luka* zal veel duidelijk worden, al is het de vraag of zesenveertig pagina's volstaan om de raadselen verder uit te werken èn door de hoofdpersoon te laten oplossen. Geheel in de trant van de Amerikaanse tv-serie *Twin Peaks* – een grote inspiratiebron voor Lapière – wordt het de lezer in dit eerste deel niet duidelijk waar alle opgelichte tipjes van de sluier naar toe leiden. Een beetje onbevredigend is dat wel, al zorgt het ervoor dat je vol spanning het verschijnen van deel twee afwacht. Het professionele tekenwerk van **Gilles Mezzomo** brengt de spanningen overtuigend over. Samen met het vakkundige scenario resulteert het in een kwaliteitsstrip zoals ze slechts af en toe worden afgeleverd. Zeker voor de liefhebbers van *XIII* en *Largo Winch* is *Luka* een aanrader.

JM

***

Professor Stratus 3: De duivels van Roquebrou

Counhaye
Lombard 1996
ISBN 90-5581-082-7
Prijs *f* 9,50 / Bfr.190
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Men mag gerust stellen dat **Guy Counhaye** een onbekende is voor de meeste striplezers. Zijn traag werktempo zal hier waarschijnlijk wel iets mee te maken hebben. In een tijdspanne van zes jaar is dit het derde album van *Professor Stratus* dat via Lombard wordt uitgegeven.

Na zijn avontuur uit het tweede album besluit professor Stratus om samen met zijn vrienden van een welverdiende vakantie te genieten in zijn ouderlijk kasteel te Roquebrou. Maar het avontuur wil onze wijze en bereisde professor niet met rust laten. Op een nacht wordt één van de dorpsbewoners, Larouche, terwijl hij dronken van het café naar huis strompelt, overvallen en gedood. De manier waarop hij gedood wordt is wel heel opmerkelijk, zijn keel is namelijk overgebeten. Dadelijk leggen de dorpelingen het verband met de wolven die al gedurende een tijd rond het dorp zijn gesignaleerd. Niet zo maar een horde wolven, nee, deze 'beesten' worden geleid door een mens! Dankzij de schranderheid van de professor kunnen de dorpsbewoners op enig moment weer rustig slapen.

Het album leest een beetje als een *Sherlock Holmes*-verhaal. Stukje bij stukje ontrafelt de professor het mysterie. Maar dit alles gebeurt op zo'n manier dat de lezer nooit kan meedenken. Zo is één van de hoofdonderdelen van de ontknoping een tatoeage op de arm van de dader. Maar noch op de foto die de professor vasthoudt, noch op de arm van de schurk kan de lezer ooit de tatoeage waarnemen. Persoonlijk vind ik dat toch wel spijtig. De strip is niet onaardig, maar je krijgt alles netjes voorgekauwd, en ook de schrikscènes (de beer op zolder en de nachtmerrie) hebben niet het beoogde effect.

Counhaye weet alles op zijn specifieke manier weer te geven. Dat wil zeggen: gedetailleerde met veel zwart opgevulde tekeningen en 'volkse' figuren met opvallende neuzen. Ook de sobere, maar verzorgde inkleuringen zijn het vermelden waard. Wat hebben we nu in handen? Een leuk getekend album met een iets te flauwe verhaallijn, het lezen wel waard, maar of je het ooit gaat herlezen ...

MC

**

VIDEO

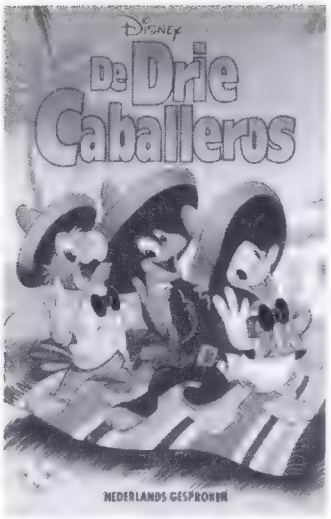

De drie Caballeros

Buena Vista Home Entertainment 1996
Bestelnummer 3049816
Prijs *f* 39,95 / Bfr.799
(±71 minuten, Alle leeftijden)

Deze tekenfilm is een oorlogsproductie en dat is te merken ook! Soms stopt de tekenfilm om plaats te maken voor een opeenvolging van illustraties of een stukje speelfilm. En van een sluitend verhaal is geen sprake; de film begint met twee korte op zichzelf staande verhaaltjes en gaat dan over in een aaneenschakeling van muzikale fragmenten. Deze verschillende stukken worden op een wat kunstmatige manier door Donald Duck aan elkaar gebreid. Desalniettemin is *De drie Caballeros* een bijzondere film.

Dit onder andere omdat het kleurrijke Zuid-Amerikaanse gevogelte Joe Carioca en Panchito een hoofdrol in deze film speelt. Carioca, de van het leven genietende papegaai, laat zijn favoriete stad Baia in Brazilië zien. De drukke Panchito dient als Mexicaanse gids. Langs hun vertelsels trekken – op het ritme van verschillende soorten Zuid-Amerikaanse muziek – impressies van steden van vrolijke mensen voorbij. In een prachtige combinatie van teken- en speelfilm zien we daarin de drie Amerikaanse vogels met jonge dames dansen tot er een eigenwijze, bijna hypnotiserende sambaversie van *Fantasia* ontstaat met af en toe een subtiele verwijzing naar de oorlog. Dit levert prachtige fragmenten op, bij voorbeeld van Donald Duck die allerlei jonge vrouwen op het strand probeert te imponeren. Bij vlagen komen er zelfs oogstrelende experimentele stukjes film langs die een hele aparte plaats binnen de Disney-tekenfilms innemen.

De drie Caballeros is duidelijk

EN VERDER...

– ***Eikels 6*** *(De Kort, Big Balloon). De Kort is bij vlagen weer ouderwets op dreef. De grappen hebben oorspronkelijk in het muziekblad Oor gestaan. *** (RS)*

– ***Looney Tunes Strip 6: Wile E. Coyote*** *(Warner, Big Balloon). Slecht getekende slapstick die wellicht in tekenfilmvorm erg leuk is, maar als stripverhaal de plank finaal misslaat. * (HW)*

– ***Ravian 16: De gijzelaars van het Ultralum*** *(Mezières/Christin, Dargaud). Laureline krijgt onbedoeld de rol van kindermeisje toebedeeld. Ook voor niet sf-liefhebbers een genietbare strip. Met een traditionele lengte van 62 pagina's. Vakwerk. *** (RS)*

– ***Roel en zijn beestenboel 10: De wolf en de 7 bokkies*** *(De Jager, Big Balloon). Na enkele weinig geïnspireerde albums is De Jager in dit tiende deel, het eerste dat bij Big Balloon verschijnt, weer ouderwets op dreef. Als geen ander weet hij een grap tot op de laatste druppel uit te melken, ditmaal met een hongerige wolf als kop van jut. *** (PvO)*

– ***Sjors en Sjimmie 36: Alarm!*** *(Diverse auteurs, Big Balloon). Opnieuw een bundeling Sjors en Sjimmie-verhaaltjes, geschreven door diverse scenaristen. Leuk genoeg voor Sjosji, maar niet bijzonder genoeg om ze steeds in albumvorm uit te geven. Wel speciaal aanbevolen: de aflevering 'De voedselketen'. ** (RS)*

– ***Star Wars. Schaduwen van het imperium 2*** *(Wagner/Plunkett/Russell, Big Balloon). Een verhaal dat zich afspeelt tussen de tweede en de derde film met bijrollen voor het vette monster Jabba en de huurmoordenaar Boba Fett is qua opzet wellicht veelbelovend, maar blijkt in de uitvoering slechts een slap aftreksel van de glorie van de filmtrilogie. Te veel actie en stoerdoenerij van de hoofdfiguren maken dit album tot een persiflage op heldendom en vernuftige science fiction. * (HW)*

– ***Thorgal 22*** *(Rosinski/Van Hamme, Lombard). Opnieuw knap gemaakt, maar weinig opzienbarend meer. Het wordt tijd om er een punt achter te zetten, voordat de serie echt uitgemolken is. ** (RS)*

– ***Tramp 3: Het fatale rendez-vous*** *(Jusseaume/Kraehn, Dargaud). De spanning die in de eerste twee delen voelbaar was, wordt in dit deel overschaduwd door een ongeloofwaardig portie geweld. Jammer, want het was een reeks die veelbelovend startte. ** (RS)*

– ***Waterland 2: Vermist*** *(Broeckx/Legendre, Standaard). Drie kinderen, Clovis, Max en Boris, worden op een onbewoond eilandje lastiggevallen door een aangespoelde psychopaat. Het waarom van dit alles wordt niet echt duidelijk. ** (RS)*

– ***Wuivende Veder 2: De dondervogel*** *(Cothias/Juillard, Casterman). Barones Ariane de Troil ziet in Noord-Amerika haar vader terug, die echter krankzinnig is geworden en haar niet herkent. Het verplaatsen van de handeling naar de Nieuwe Wereld levert niet de verhoopte vaart en spanning op. Niettemin is het tekenwerk van Juillard ook nu weer een lust voor het oog. ** (PvO)*

gemaakt om de oorlogssores even te ontstijgen middels een vrolijke muzikale maar nietszeggende rondreis door Zuid-Amerika. Een spannend verhaal levert dat niet op, maar daar staat heel wat aardig kijkwerk tegenover. Bovendien biedt de film een prachtig tijdsdocument van de periode waarin goed en kwaad en geluk en verdriet nog duidelijk van elkaar te onderscheiden leken.

HW

**

Mickey en de bonestaak & De vriendelijke draak

Buena Vista Home
Entertainment 1996
Bestelnummer 3757316
Prijs *f* 29,95 / Bfr.599
(±48 minuten, Alle leeftijden)

Op deze cassette geen avondvullende tekenfilm, maar twee korte tekenfilms. '2 Favoriete verhalen' volgens de vermelding op de doos. *Mickey en de bonestaak* is het langste filmpje met een lengte van een half uur. *De vriendelijke draak* duurt tien minuten korter. Voor beide films geldt dat het tekenwerk er fraai uitziet, maar dat de filmpjes verder weinig om het lijf hebben; niemand zal bij het afspelen van deze cassette aan de beeldbuis gekluisterd zitten.

Mickey en de bonestaak komt maar heel langzaam op gang. Voor het verhaal begint, is het filmpje al zes minuten bezig. Dan wordt de gouden harp uit de Gelukkige Vallei gestolen. De dader blijkt een reus die in een paleis in de wolken woont. Mickey, Goofy en Donald Duck komen in dat paleis terecht middels een enorme bonestaak die onder hun huis is gegroeid. De afloop laat zich in dit stadium van het verhaal al raden ...

De vriendelijke draak is leuker. Van het cliché van de strijd tussen draak en ridder wordt een kolderieke opvoering gemaakt tussen twee dichtende wezens die eigenlijk niets liever doen dan samen een kopje thee drinken. Maar dat gegeven is na tien minuten wel duidelijk en de rest is min of

meer even voorspelbaar als het verhaal rond de bonestaak.

De vermelding op de cassette dat het hier twee favoriete verhalen betreft is dus volkomen misplaatst. Je kunt nog beter geen verhaal hebben dan verhalen zoals deze twee, want bij de afwezigheid van een verhaal kun je tenminste onbevangen van het fraaie tekenwerk genieten. Nu erger je je alleen maar aan zo'n grote hoeveelheid voorspelbaarheid en geestelijke armoe.

HW

*

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****	**grote klasse!**
***	**goed**
**	**redelijk**
*	**slecht**
o	**abominabel**

Batman forever

Warner Home Video 1996
Bestelnummer SCV15100
Prijs *f* 39,95 / Bfr.799
(±116 minuten, 12 jaar)

Voor de derde *Batman*-film *Batman forever* hebben zich wat transfers voorgedaan in vergelijking met de twee vorige films. **Tim Burton** is hier slechts producer, hij laat het regisseren over aan **Joel Schumacher** (*Flatliners*); **Val Kilmer** heeft de hoofdrol overgenomen van **Michael Keaton**; als tegenstanders zien we **Tommy Lee Jones** (Two-Face) en **Jim Carrey** (The Riddler, oftewel Edward Nygma, voelt-u-hem? E. Nygma is de ontslagen computerwerknemer van Bruce Wayne); **Nicole Kidman** is de psychiater die gereduceerd is tot De Mooie Vrouw en **Chris O'Donnell** speelt Robin, Batmans hulpje.

Het moet gezegd: *Batman forever* ziet er schitterend uit. In de decors en kostuums is de hand van Tim Burton duidelijk herkenbaar. De beelden zijn heerlijk donker. Voor de liefhebber zijn er voldoende homo-erotische elementen op te sporen. Helaas ben je daar na het eerste van de twee uur wel op uitgekeken. Wat overblijft is het bekende verhaaltje: (in dit geval rijke) grijze muis trekt regelmatig vleermuispakje aan om de strijd aan te binden met psychoten. Intussen draait hij wat om de mooie vrouw heen, hoewel Robin hem ook niet onberoerd laat.

Het basisverhaal laat genoeg

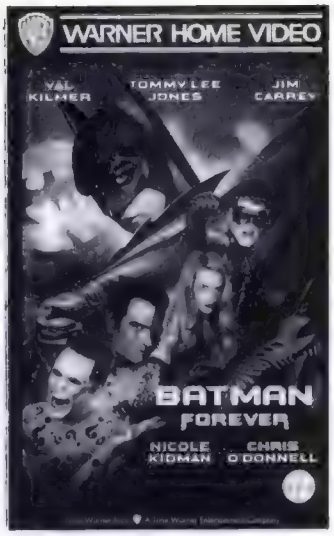

gelegenheid voor drama. Alle kansen worden echter gemist. Met als tragisch dieptepunt de rol van Jim Carrey, die een doorgedraaide onderzoeker speelt. Hij vindt zichzelf te leuk en krijgt slaapverwekkend veel ruimte om dat te etaleren. Van de andere personages krijgen we ook alleen de buitenkant te zien. Het gegeven van de gespleten persoonlijkheden is doorzichtig. Rommelige actiescènes volgen elkaar op zonder indruk te maken. Wat er ook gebeurde: het boeide mij weinig tot niets.

Batman forever? Dan mogen ze eerst proberen hem op het celluloid weer tot leven te wekken.

JWS

*

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

EPPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

Asterix op de schaats

In Ahoy' Rotterdam vindt van 27 tot en met 31 maart aanstaande de theater-ijsshow *Asterix on Ice* plaats. Er staan acht voorstellingen gepland; in het Paasweekeinde worden er dagelijks twee gehouden (29 tot en met 31 maart). Voor de organisatie tekenden Endemol Entertainment en Ahoy' Rotterdam.

De ijsshow rond Asterix is onderdeel van een Europese tour en is alleen in Rotterdam te zien. In Nederland is de voorstelling een geheel Nederlands gezongen en gesproken verhaal. Er zullen in totaal 55 schaatsers acte de présence geven. Zij spelen diverse situaties uit *Asterix* op de ijsvloer na. Alle bekende figuren uit de strip zijn in costumering in de show te zien; zelfs Idéfix ontbreekt niet.

Toegangsprijzen variëren van *f*25 tot *f*45 voor volwassenen en van *f*15 tot *f*30 voor jeugd tot en met 14 jaar en 65+ers. Kaarten zijn verkrijgbaar via de reserveerlijn (0900-3005000, alleen vanuit Nederland) of bij de kassa van Ahoy'.

RS

Donker Londen

Soms verschijnt er een stripboek dat zo bijzonder is dat je niet anders kunt dan er langer dan normaal bij stil te staan. *It's dark in London*, dat onlangs is verschenen in de serie *Mask Noir* van uitgeverij Serpent's Tail is zo'n boek.

Diverse Engelse en Amerikaanse tekenaars en schrijvers hebben er aan meegewerkt, waaronder mensen als **Neil Gaiman**, **Dave McKean** en **Alan Moore**. Het resultaat is een 112 zwart/wit uitgevoerde pagina's tellende bundeling van gewaagde – soms bijzonder experimentele – strips waarin een prachtig sfeerbeeld wordt gegeven van de Britse hoofdstad. *It's dark in London* koppelt grafische vernieuwingsdrang aan sterke vertelkunst. Diverse thema's komen in het boek aan bod. Criminaliteit, rijkdom, passie, drugs zijn er slechts enkele van. Vreemd genoeg komen er weinig bobby's, zwarte taxi's en rode dubbeldekkerbussen in deze uitgave voor. De makers waren zeker meer geïnteresseerd in de bizarre aspecten van de Britse metropool ...

ISBN 1-85242-535-0. Prijs *f*32,20 (±Bfr.640). Import: Nilsson & Lamm.

HW

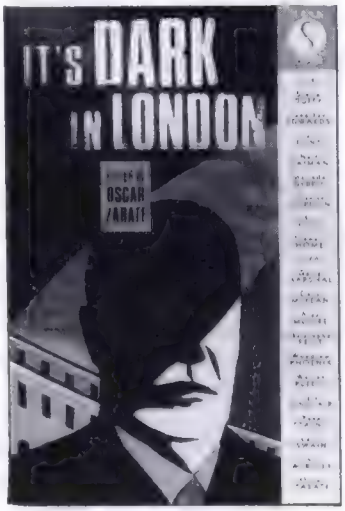

Leren striptekenen

Wie erg graag wil leren striptekenen, een voorliefde heeft voor Amerikaans ogende figuurtjes en wil weten welke potloodlijnen schuilgaan achter een uiteindelijke tekening, kan zich nu uitleven aan de hand van het onlangs verschenen *Striptekenen voor iedereen* van **Christopher Hart**. Daarin worden stap voor stap de verschillende mogelijkheden doorgenomen om tot een aardige striptekening te komen en is er zelfs aandacht voor de manier waarop je een figuur in een kader kunt zetten. Bovendien is er veel plaats ingeruimd voor de uitleg van anatomie van mens en dier.

De auteur heeft zijn kennis opgedaan aan The California Institute of Arts en de academie voor beeldende kunst in New York. Zijn boek bevat meer tekeningen dan tekstuele uitleg maar zal

desalniettemin voor menig striptekenaar in de dop een paar bruikbare tips kunnen opleveren. Het boek telt 144 zwart/wit-pagina's, wordt uitgegeven door Gaade Uitgevers en kost *f*29,90 / Bfr.598. ISBN 90-6017-695-2.

HW

Grondeekhoorn op drift

De bedenkelijk kijkende grondeekhoorn is iets dat veel weg heeft van een alternatief stripblaadje: rommelig, nadrukkelijk experimenteel en vol onuitgewerkte ideeën. Het zijn (enkele van) de makers die het hem doen. **Gummbah** (pseudoniem van **Gertjan van Leeuwen**) en **Jeroen de Leijer** kent iedereen inmiddels, **Ivory Lee** heeft reeds onder zijn eigen naam **Ivo van Leeuwen** (geen familie) enige naambekendheid opgebouwd in *Zone 5300*, en **Steppie Lloyd Trumpstein** kent niemand (en misschien moet dat ook maar zo blijven). Het viertal tekent met wisselend succes haar eigen blaadje vol. Gummbah komt op de proppen met slordig uitgewerkte ideetjes die soms best grappig zijn, De Leijer publiceert schetsmateriaal (*Eefje Wentelteefje* en 'vrij' werk),

Ivory Lee experimenteert erop los zonder werkelijk iets te vertellen en Trumpstein *(Who the fuck is Trumpstein?)* toont een schrijnend gebrek aan teken- en humortalent. Als er in de redactioneel ook nog wordt gesproken over 'de voorheen paradebiele Tilburgse wijk Goirke' die dankzij de komst van het bovengenoemde 'met pathologisch sataneske concepten bezwangerde viertal' in een kunstscene verandert die 'het Montmartre van het begin van deze eeuw doet ineen schrompelen tot het scrotum van een impotente dwerg die met een blok beton aan beide benen op de bodem van een protestants-christelijk zwembad staat', dan weet je als lezer dat je verkeerd zit. Je zit opgescheept met de nihilistische pretenties van vier onvolgroeide pubers, wel te verstaan. Dat de één veel meer talent heeft dan de ander doet aan het bedenkelijke niveau van dit tijdschriftje (gedrukt op goedkoop papier en gehuld in een vloeipapieren omslag) als geheel niets af. Het is overbodige rommel.

Voor diegenen die niettemin geboeid zijn geraakt: *De bedenkelijk kijkende grondeekhoorn* kost *f*7,50 / Bfr.150.

Info: Korte Houtstraat 9n, 5046 DD Tilburg.

JM

Unisys stelt Kuifje-prijs in

Het automatiseringsbedrijf Unisys in Amsterdam heeft in de strip *Kuifje* een symbool gevonden om het ondernemerschap binnen de onderneming te benadrukken. De directie reikt ieder jaar een Kuifje-trofee uit aan het Unisys-team dat het desbetreffende jaar het beste heeft gedraaid. Criteria zijn ondermeer omzetgroei, winst,

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

DE MEESTER
GOED. HIER KOMT DUS MIJN IDEE VOOR HET STRIP-MUSEUM IN GRONINGEN.
KOOP MET HET GELD WAT JE HEBT LEGO STENEN. GEEF DIE AAN DE ARCHITECT EN DIE MAAKT ER DAN BESLIST IETS MOOIS VAN.
UITERAARD MAG DIT TELEFOON-GESPREK TENTOON-GESTELD WORDEN.
MIJN HONORARIUM ONTVING IK GRAAG ZWART, MAAR DAAR HEBBEN WE HET NOG WEL 'S OVER...
PETER DE SMET

teamgeest en het aanboren en/of uitbreiden van nieuwe markten. Binnenkort volgt de 1996-uitreiking. De winnaars krijgen, behalve een wisselbeker, een aardewerken beeldje van Kuifje mee naar huis, met daaraan gekoppeld een geldprijs.

De aanleiding voor de invoering van de Kuifje-award was de reorganisatie die Unisys eind 1994 doorvoerde. Daarbij werd het bedrijf opgesplitst in zogeheten business-units: verkoopgroepen, variërend van 2 tot 15 man, die meer vrijheid van handelen hebben en daardoor meer kansrijke initiatieven kunnen ontplooien. Unisys zocht naar een naam die de nieuwe koers symboliseerde: een naam die ondernemerseigenschappen als 'doen, daadkracht en nieuwsgierigheid' hoog in het vaandel heeft staan. 'Of, om het op z'n Rotterdams te zeggen: niet lullen maar poetsen,' zegt directeur èn stripliefhebber **Jaap van der Leij**. Hij las in een kranteninterview met **Jonkheer Testa** – geen onbekende in stripland – dat deze vond dat bij veel ondernemers in Nederland de Kuifje-mentaliteit ontbrak. 'Dit statement bracht mij op het idee om Kuifje in ons bedrijf te lanceren als voorbeeld van een goede ondernemer,' aldus Van der Leij.

Medio januari 1995 organiseerde Unisys een personeelsbijeenkomst, waarbij de strategie voor de komende jaren werd uitgestippeld. 'Het was tevens de gelegenheid om de Kuifje-ondernemersprijs aan te kondigen,' zegt Van der Leij. 'Iedere manager kreeg een *Kuifje*-album mee naar huis om zich in te lezen in de ondernemerseigenschappen van deze stripheld. Het idee sloeg bijzonder goed aan. De wisseltrofee - een groot beeld van Kuifje, waarop de winnaars in een plaquette staan gegraveerd – is een begeerd zegeteken geworden. Het beeld staat in onze ontvangsthal. Aardige bijkomstigheid is dat het beeld, ook omdat er geen tekst en uitleg bij staat, een aanknopingspunt blijkt te zijn voor gesprekken met onze bezoekers.'

Van der Leij is zelf een groot liefhebber van Kuifje. 'Ook *Bommel* en *Suske en Wiske* kunnen mij bekoren. Maar de hedendaagse strip ken ik niet. Het ontbreekt mij helaas aan tijd om de nieuwste albums te lezen.'

RS

Schrijver van Axa overleden

In november vorig jaar overleed na een kort ziekbed de Engelse scenarist **Donne Avenell**. Hij was één van de vele honderden naamloze stripmakers die Engeland rijk is. In tegenstelling tot Nederland, waar al sinds jaar en dag de namen van auteurs worden vermeld, is het in Engeland altijd gebruik geweest om zelden of nooit de maker te vermelden.

Enkel doordat Avenell eind jaren zeventig, begin tachtig samen met de Spaanse tekenaar **Romero** de over de hele wereld verspreide strip *Axa* maakte, kwam hij tijdelijk in de bekendheid, maar daarna verdween hij weer in de anonimiteit.

Mede door toedoen van een wederzijdse kennis ontmoette ik Donne Avenell afgelopen oktober. We hadden afgesproken bij hem thuis in Brighton. Ik had geen idee wat me daar te wachten zou staan, want er is bitter weinig over Avenell bekend. Onwillekeurig vraag je je toch af hoe zo iemand eruit zal zien en mijn verwachting lag dan ook in de buurt van een typische Brit, gedistingeerd en klein van stuk. Ik was dan ook verrast toen ik bij de lift werd opgewacht door een lange, ietwat bonkige man van net in de zeventig, met een paar enorme handen. Eén daarvan stak hij uit en hij begroette me er hartelijk mee. Hij deed me eerder denken aan een havenarbeider dan een schrijver.

Ik was er weliswaar niet om hem te interviewen, maar uiteraard vroeg ik hem tijdens de lunch naar zijn leven. Al snel bleek dat deze anonieme schrijver een enorm oeuvre op zijn naam had staan. Zelf wist hij niet meer zo precies wat hij allemaal gedaan had, maar al pratende kwam er heel wat boven tafel. Zo had hij vele tientallen beeldromannetjes à la *Oorlog in beeld* geschreven, twee jongensboeken, hoorspelen voor de radio, korte tekstverhalen, stripbewerkingen van klassieke verhalen en ga zo maar door. Tot aan zijn dood was hij actief. De laatste jaren schreef hij met name voor de Nederlandse uitgever Holco Publications – de uitgever van onder andere *Peggy* en *Penny*. In deze bladen verschenen zijn verhalen rond meisjes en pony's in dertien talen. Ook schreef hij bij tijd en wijle *Phantom*-verhalen voor Scandinavië.

FOTO ROB VAN DER NOL

We hebben het uiteraard ook nog over *Axa* gehad. De strip Axa speelt zich af in de toekomst en het beeld dat Avenell daarvan geeft, is verre van rooskleurig. In zekere zin was hij – denk ik – zelf bang voor de toekomst, om wat er met de aarde gebeurt. Hij maakte zich echter geen zorgen om zichzelf, het zou zijn tijd nog wel uitduren. Dat amper anderhalve maand later zijn tijd gekomen was, konden we geen van beiden toen bevroeden.

RvdN

Expo over W.G. van der Hulst

Bij historisch museum Het Kleine Veenloo in Veenendaal loopt momenteel een expositie over **W.G. van der Hulst** (1879-1963). Van der Hulst is een van de meest gelezen kinderboekenschrijvers van Nederland. Titels van boeken, die vooral oudere generaties bekend in de oren zullen klinken, zijn *Kleine Zwerver*, *Bruun de Beer* en *Peerke en z'n kameraden*.

W.G. van der Hulst kwam uit een Utrechts Nederlands-hervormd nest. Hij werd onderwijzer en werkte daarnaast gestaag aan een groot oeuvre

kinderboeken. Ook publiceerde hij veel schoolboeken, voorleesboeken en artikelen over met name jeugdlectuur. Van der Hulst verzette zich bij voorbeeld in deze laatstgenoemde publicaties tegen de balloonstrips die na de Tweede Wereldoorlog in Nederland verschenen. De Nederlandse tekststrip, zoals **Ollie B. Bommel** en **Kapitein Rob**, kon wel door de beugel. Zelf schreef Van der Hulst de teksten voor de serie *In de soete suikerbol*. Zijn zoon – **W.G. van der Hulst jr.** – was verantwoordelijk voor het tekenwerk van deze tekststrip.

De expositie over W.G. van der Hulst loopt tot en met 19 april aanstaande. Het Kleine Veenloo is gevestigd aan de Markt 10 in Veenendaal. Openingstijden: dinsdag tot en met zaterdag 10 - 16 uur.

RS

Vrolijke vlucht

Dupuis is het nieuwe jaar begonnen met de lancering van een nieuwe collectie. Er was al een gewone lijn waarbinnen reeksen als *Lucky Luke* en *De blauwbloezen* verschenen met daarnaast de *Spotlightreeks* voor complexe stripseries en de collectie *Vrije Vlucht* voor auteurstrips, maar nu is er dan ook de collectie *Vrolijke Vlucht*. De bedoeling is binnen deze reeks humoristische stripboeken uit te geven voor de volwassen lezer. In de eerste helft van 1997 moeten dat er in totaal zeven worden. Op acht januari zijn de eerste vier boeken gelanceerd: De delen 1 en 2 van *Titia en Pijpelijn* (voorheen bekend onder de serienaam *Loretta*)

van **Yann** en **Marc Hardy**, deel 1 van *Kroost* van *Carabal* en het boek *Vieze sprookjes* waar verschillende auteurs op scenario van Yann de sprookjes van **Andersen** op ondeugende wijze in beeld hebben gebracht. De toon is daarmee gelijk gezet; twee boeken gaan over prostituées, één over erotiek en één over hoe lastig, vervelend en lief kleine kinderen kunnen zijn. Vrolijke strips voor volwassenen dus ...

HW

Talent gezocht

Voor stripmakers die ouder zijn dan vijftien jaar en die nog geen album hebben uitgebracht, valt er veel geld te verdienen. In harde valuta! Want de

prijzen, die te verdienen vallen bij het Comic-Festival BD '97 in Sierre, worden uitbetaald in Zwitserse Franken, variërend van 3000 voor de beste tot 1000 voor nummer vijf.

De opdracht is om op een A-drietje een strip te maken rond het thema 'borrelende (spreek-)luchtbellen'. Het maakt niet uit of het om de sinas van sponsor Sinalco, het blazen in een limonaderietje of scheten laten in bad gaat. Inzendingen moeten voor 5 april 1997 binnen zijn bij Talent-Wettbewerb, Festival BD '97, Postfach 707, 3960 Sierre, Zwitserland. Ze worden beoordeeld door een jury die onder leiding staat van stripmaker **François Boucq** en de besten worden tentoongesteld op het stripfestival in Sierre dat plaatsvindt van 29 mei tot 1 juni. De winnaars krijgen de bovengenoemde geldsommen en ze worden aan de jury voorgesteld. Hun inzendingen krijgen ze na de tentoonstelling teruggestuurd. Meedoen dus!

HW

Deadline stripmuseum nadert

April wordt een belangrijke maand voor Het Nederlands Stripmuseum. Dan moet de stichting 75% van de financiering rond hebben om mee te kunnen doen in de planprocedure voor nieuwbouw aan de Westerhaven. Van de vijftien miljoen gulden die nodig is om de plannen te realiseren, was in december vorig jaar de helft binnen. Voor de andere helft voert de Stichting momenteel gesprekken met potentiële sponsors.

Verder heeft het bestuur veertien striptekenaars uitgenodigd om ontwerpen en tekeningen te maken voor het nieuw te bouwen museum aan de Westerhaven in Groningen. Het kan gaan om ideeën voor een geheel museum of voor bepaalde ruimtes. Tekenaars die meedenken zijn **Theo van den Boogaard**, **Hanco Kolk**, **Henk Kuijpers**, **Jan Kruis**, **Don Lawrence**, **Frans Le Roux**, **Martin Lodewijk**, **Dick Matena**, **Lorenzo Mattotti**, **Peter Pontiac**, **François Schuiten**, **Peter de Smet**, **Joost Swarte** en **Chris Ware**. Het Stripmuseum wil sommige bijdragen gebruiken bij de realisering van het museum. Om een keuze te maken is een commissie samengesteld die advies uitbrengt over de verbeeldingsrijkheid en uitvoeringskwaliteiten van het werk. Mocht een ontwerp of tekening daadwerkelijk worden gebruikt, dan zal de desbetreffende tekenaar bij de bouw van het museum worden betrokken.

In april worden de plannen van de tekenaars tentoongesteld in het centrum voor Stedebouw en Architectuur in Groningen. De bezoekers van deze tentoonstelling, genaamd 'Gebouwd in verbeelding', kunnen aangeven wat ze van alle ideeën vinden. Het resultaat van deze peiling wordt naast het advies van de commissie gelegd en kan een rol spelen bij het uiteindelijke besluit. Verder ligt het in de bedoeling om de ontwerpen en tekeningen in een speciale uitgave te bundelen.

Maar niet alleen striptekenaars buigen zich over de vraag hoe het museum er uit zou kunnen zien. Ook studenten van de Hogeschool van Groningen, studierichting Architectuur leveren ideeën aan. Hun werk is te zien in het gebouw van de Hogeschool. Daarnaast hebben veel basisschoolleerlingen uit de stad en omstreken tekeningen gemaakt van hoe een stripmuseum er in hun ogen uit moet zien. Hun scheppingen worden geëxposeerd in de Centrale Bibliotheek van Groningen.

RS

Bédésup

Een vreemde eend in de bijt van stripinformatiebladen is het Franse *Bédésup. Magazine de l'image et de la B.D.* In feite bestaat het blad uit twee delen: een nieuwsbrief, *La lettre de bédésup*, gevolgd door een omvangrijk cahier. De nieuwsbrief is eigenlijk niets meer dan een aantal slecht gekopieerde A4'tjes gevuld met apekool en lariekoek. De opmaak is onooglijk en de actualiteitswaarde is nihil. De zojuist verschenen *Lettre* 75 voldoet weer in alle opzichten aan dit beeld.

Behalve in omvang zijn *Les cahiers de bédésup* niet veel anders. Het is een allegaartje, een samenraapsel van overdrukken en artikeltjes wemelend van typefouten. Zo ook het dubbeldikke Cahier 74/75, geheel gewijd aan *Kuifje*. In de meer dan 600 pagina's (inclusief de 150 pagina's van dit nummer) die de makers nu aan Kuifje hebben besteed, leggen ze een twijfelachtige fascinatie voor de jonge reporter aan de dag. Twijfelachtig omdat ze onvermoeibaar zijn in hun pogingen aan te tonen dat **Léon Degrelles** model stond voor Kuifje. De biograaf **Pierre Assouline**, die de verhouding tussen **Hérge** en Degrelles bagatelliseert, kan in hun ogen dan ook niets goed doen. Om haar opvatting kracht bij te zetten heeft de redactie een facsimile opgenomen van een flink aantal pagina's van het typoscript van Degrelles' tekst *Tintin mon copain*.

Nog zo'n curiositeit die men in dit cahier aan kan treffen is een (overigens onaangekondigde) overdruk van het artikel *De rechtsgang van Joost Veerkamp* van **Jeroen Mirck** uit *Stripschrift 282*. Voor die zeldzame Fransman die het Nederlands niet machtig is, heeft de redactie de synopsis in het Frans toegevoegd. Waarschijnlijk zal alleen de meest geharde Kuifjeverzamelaar bereid zijn 50 Franse francs voor dit dubbeldikke cahier neer te tellen.

Maar het is niet allemaal kletskoek wat uit de koker van *Bédésup* komt. Want als supplement op bij nummer 74 is een album van **Luc Deroubaix** verschenen, getiteld *Riff Dacier et autres chtimickeys*. In 1992 was door Bédésup al eerder een album gepubliceerd over de hardrocker Riff Dacier. Toen waren het korte gags rond de heavymetalscene, tegenwoordig treedt de stoere rocker ook op als beul en vrijmetselaar. Het is zonder meer een geinig album waarin de hierboven aangehaalde thema's op aangenaam relative-

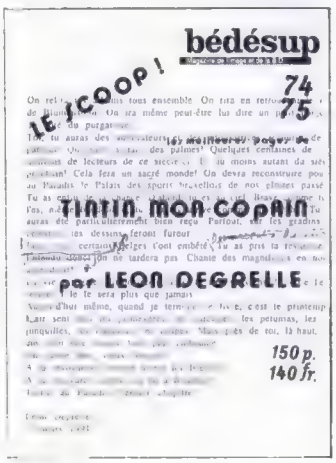

rende manier te kijk worden gezet. Dit verzacht het oordeel over Bédésup toch wel weer.
Info: BP 14, 13234 Marseille Cedex 4, Frankrijk.

TB

Leids Peipie

Op 9 maart kan de Leidse Stripdag weer bezocht worden. Voor de twaalfde keer al weer. Dan zal ook het traditionele flesje bier met stripetiket worden aangeboden. Vorig jaar maakte **Henk Kuijpers** de tekening en dit jaar is de eer aan **Martin Lodewijk**.
Aanwezige tekenaars zijn onder anderen **Gerard Leever**, **Marc van der Holst**, **Mark Retera** en **Alex Turk**. Daarnaast zal er weer ruimte zijn voor een beurs en een veiling waarvan de opbrengst ten gunste zal komen aan Curium Academisch Centrum Kinder- en jeugd-Psychiatrie.
De twaalfde Leidse Stripdag wordt georganiseerd door de Leidse Stripshop en de Centrale Bibliotheek aan de Nieuwstraat 4 waar het festijn ook plaats zal vinden van 11 tot 16 uur. De toegang is gratis.
Info: De Leidse Stripshop, (+31)(0)71-5121802 en Hans Edink, (+31)(0)71-5414097.

HW

STRIPS IN EIGEN BEHEER

Achter de geraniums 5 t/m 9

Waar veel kleine striptijdschriften enthousiast van start gaan en een roemloze stille dood sterven, daar blijkt een dergelijk scenario niet te zijn weggelegd voor het Eindhovense *Achter de geraniums*. Het blad groeit. Niet letterlijk, maar in kwalitatief opzicht. Ieder nummer is weer ietsjes beter als het voorgaande. De tekeningen worden fraaier, de scenario's beter doordacht en de grappen worden langzamerhand leuk. Na twee jaar heeft het blad zelfs een aantal eigen smaakmakers: *De ballen!* bij voorbeeld van **Joost Guitjens**. Dit zijn rake grappen van drie plaatjes waarin een balletje de hoofdrol speelt. Dezelfde tekenaar laat in de reeks éénpaginastrips *Poolstreken* zien dat hij over plenty inspiratie beschikt; schijnbaar moeiteloos schudt hij grappen uit zijn mouw over de bewoners van de noordpool. Zijn tekeningen en regie zijn effectief en zijn tekenstijl is koddig. Dat maakt het allemaal bijzonder aardig om te lezen.
Ook leuk is *Mimerick* van **Sidney Banel**. Daarin draait alles om eem uitermate suf konijn dat bijna zonder woorden in allerlei rare situaties verzeild raakt. Helaas staan naast deze strips ook een aantal verhalen in het blad waar je slechts met een groot uithoudingsvermogen en heel veel goede wil doorheen kan komen. Maar als het blad blijft groeien zoals het dat de afgelopen twee jaar heeft gedaan, zullen de makers van deze goedbedoelde krabbels ongetwijfeld op een zeer acceptabel niveau komen. *Achter de geraniums* is namelijk een tijdschrift door beginnende tekenaars en deze kunnen niet altijd beginners blijven! Een blad met toekomst dus!
Achter de geraniums verschijnt zes maal per jaar. Een jaarabonnement kost *f*30 (Bfr.600) en is verkrijgen door overmaking van het juiste bedrag op giro 5339210 ten name van Harry van Daal.

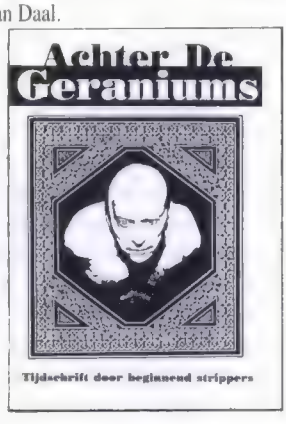

Info: J. v/d Bildtstraat 19, 5621 GN Eindhoven.

Insanity 2

Bezoekers van De Stripdagen Breda hebben zich wellicht al verbaasd over het extra stripblad dat lag op de stand van *Impuls*. De naam is *Insanity* en het wordt gemaakt door **Thomas Langedijk** en **Steven Lijen**. Het oogt wellicht wat amateuristisch door de aan elkaar geniete kopieermachinevelletjes, maar desondanks valt er best nog wel wat plezier aan te beleven. Bij voorbeeld door de verhalen rond de mutant Snormans, die met zijn snor een jaloerse kapper te lijf gaat. Of door een titel als *Baywatchbabes vs Martians from outer space*. Bij een volgende beurs *Insanity* dus niet zondermeer links laten liggen!
Info: Oetgensstraat 119, 1091 RC Amsterdam.

Iris 14

Het heeft even geduurd, maar het resultaat is dan ook wonderschoon. De nieuwe *Iris* biedt een prachtige reeks strips en kent enkel hoogtepunten. Het aardige is dat niet alleen het relatief nieuwe en onbekende talent als **Paul Hoogma** en **Peter Nuijten** weet te verrassen, maar vooral enkele stripmakers die al langer in het small-presscircuit meelopen iets origineels hebben weten te produceren voor dit nummer. Zo stelt **Michiel van der Pol** – wiens *Mol* nu ook in *Iris* verschijnt – zichzelf voor aan de lezers, middels een strippagina die maar liefst 48 plaatjes vol melige humor telt. Het priegelige en flauwe karakter van deze strip doet sterk denken aan *Spekkie Big* van **Marc van der Holst** en de dagboekjes van **Maaike Hartjes**. Des te opvallender is het dat Hartjes in dit nummer het zes pagina's tellende verhaal *McPiep* brengt, waaruit eens en te meer blijkt dat ze tot veel meer in staat is dan de oppervlakkige dagboekjes; in grote sprekende platen vertelt ze het verhaal van een gefrustreerde schilderende muis die commercieel succesvol is, maar er artistiek niet veel van bakt. De derde geroutineerde smallpressstripmaker die in deze *Iris* het beste van zichzelf laat zien is **Reinder Dijkhuis**. Hij maakte een fraaie serie tekeningen rond een gedicht over de gigantische smeerboel in een studentenkeuken. Het alleropvallendst is wellicht de pagina van **Mark Retera** waarin Bert uit de strip *Dirk Jan* met een vriend bij een SM-club verzeilt raakt. En deze bovengenoemde strips vormen slechts een fractie van het ruime aanbod van de nieuwe *Iris*. Kopen dus! Slechts *f*2,95 / Bfr.59!

Flitsen

Het Rijksmuseum voor Volkenkunde in Leiden organiseert in oktober de tentoonstelling *Naar Tibet met Kuifje*. **Het betreft een reizende tentoonstelling, opgezet door de Fondation Hergé, die eerder in Frankrijk en België te zien was. Doel ervan is bezoekers meer te vertellen over Tibet, waarbij Kuifje als wegwijzer fungeert. ★ Disney-topman** Michael Eisner **heeft tweede man** Michael Ovitz **aan de dijk gezet. Ovitz, de oprichter van het in Hollywood invloedrijke impresariaat Creative Artist Agency, zou Eisner op termijn opvolgen. Eisner bleek echter niet bereid de macht snel te delen. Ook ontstonden er in het bedrijf problemen met Ovitz' stevige stijl van leidinggeven. Hij vertrekt met een gouden handdruk van 50 miljoen dollar plus een optie op Disney-aandelen van 40 miljoen dollar. Twee aandeelhouders hebben inmiddels het concern voor de rechter gedaagd. De afkoopsom vinden zij in geen verhouding staan tot het werk dat Ovitz voor Disney heeft verricht. ★ Nog meer gerommel rond Disney is het verbod dat de Rooms-Katholieke Kerk priesters heeft opgelegd om huwelijken in Disneyworld in Orlando af te sluiten. Het huwelijk is een sacrament en dat hoort volgens het bisdom van Orlando in de kerk thuis. In 1996 zijn zo'n 1700 paren getrouwd in het huwelijkspaviljoen van Disneyworld. De meeste kerkgenootschappen hebben een contract met het amusementspark gesloten voor het gebruik van het paviljoen. ★ Voorts is er in de Verenigde Staten rumoer over de nieuwe Disney-verfilming van** *101 Dalmatiërs*. **Het National Center for Lesbian Rights heeft bezwaar gemaakt tegen de film. Volgens het centrum wordt het personage Cruella de Vil door actrice** Glenn Close **neergezet als een 'lesbische harpij en mannenhaatster'. ★ Ondanks alle commotie die herhaaldelijk van allerlei kanten over Disney ontstaat, blijft het concern het ene na het andere succesnummer uitbrengen. Recent geldt dat weer voor** *101 Dalmatiërs* **en de film** *Ransom*, **met acteur** Mel Gibson **in de hoofdrol.**

Info: Tweede Walstraat 77, 6511 LP Nijmegen.

Kamikaze
Voor Nederlandse manga's kun je tegenwoordig in Kampen terecht. Daar maken **Jay Bee**, **Peter D.** en **Art Lenn** gewelddadige verhalen die verteld worden in grote platen met een ruime schakering aan grijstinten. In *Kamikaze* vechten mutanten en cyborgs met elkaar zonder zich al te veel druk te maken om de redenen daarvoor. Maar de tekeningen zien er prachtig uit en het boekje kost slechts een gulden (20 frank).
Info: Jacob Catstraat 133, 8265 XN Kampen.

The order 1
En nog een Nederlandse comic! De makers zijn **Eelco Koper**, **Jan Wanders** en **Mathijs Koevoets**. Zij brengen het verhaal van twee helden die in de post-nucleaire chaos de orde proberen te handhaven. Hun namen: Powerbeast en Shadow. De titel van de comic: *The Order*.
De makers hebben een hele andere richting gekozen dan de in het item hierna genoemde **Steven de Rie**. Het verhaal is simpeler, de tekeningen zijn minder gestileerd en er is sprake van heuse humor. Derhalve laat *The Order* zich aangenaam snel weglezen zonder ook maar een tel te vervelen. Het is te hopen dat Koper, Wanders en Koevoets erin zullen slagen dit stukje eigenwijze comicwerk regelmatig te

laten verschijnen met een zelfde toegankelijkheid als het eerste nummer.
Info: Koper Comics, Fluit 22, 8531 AZ Lemmer.

De Stille Getuige
Wie nog niet in het bezit is van 's Neerlands eerste comic – *3 dagen van de Doler* – kan nu zijn slag slaan; uitgeverij RdH heeft de drie afleveringen van deze strip van **Steven de Rie** gebundeld, van een harde kaft voorzien en aangevuld met een interview door **Hans Pols** met **De Rie** en **Willem Naber**, bestuurslid van Het Stripschap en initiator van het project waar deze strip uit voortkwam. Deze bundeling laat het gecompliceerde en compacte plot van deze strip rond de hoofdfiguur de Stille Getuige volledig tot zijn recht komen. Voor degenen die slechts een enkel deel hadden is er nu eindelijk een touw aan vast te knopen. Verwacht echter geen mooi rond verhaal. Het einde is zeer open en hoogst onbevredigend. Wellicht tijd voor een verschijning van de delen vier tot en met zes?
Desalniettemin mag niemand deze kans om een unieke strip in huis te halen laten schieten!
Info: Stadhoudersweg 91b, 3039 EB Rotterdam.

Winnetou Zijlstra
Filosofisch onderbouwde maatschappijkritiek. Dat is waar het allemaal om draait in de verrassend onderhoudende strip *Winnetou Zijlstra gaat Benidorm*.

De makers zijn **Roel Gosker** en **Peter van der Weele** en ze drukten 70 exemplaren van hun 16 pagina's tellende verhaal. Voor hen een heleboel, maar als u van het genre houdt, wees er dan voor de zekerheid toch maar snel bij.
Info: Madame Curiestraat 144, 9728 HV Groningen.

HW

STAPELTJE SECUNDAIR

Brabant Strip Magazine 41, 42 en 43
Dat is smullen! In nummer 41 is er ruime aandacht voor **Bob Mau**, de schepper van *Kari Lente* waar Brabant Strip al twee albums van heeft uitgegeven. Allereerst met een acht pagina's tellend interview en daarna met een kort artikel over de kwaliteiten van Mau als kunstenaar. Zo weet het tijdschrift enkele bijna vergeten juweeltjes van een bijzondere stripmaker weer onder de aandacht te brengen van het geïnteresseerde lezerspubliek.
In nummer 42 staan verschillende bijdragen over science fiction en strips. Bijna moeiteloos worden er stappen genomen van **H.G. Wells** en **Alex Raymond** naar **Edgar P. Jacobs** en **Willy Vandersteen**. Actueler is het twee pagina's tellende stuk over de wel erg gecompliceerde zaak Francis Blake. En natuurlijk staan er in het tijdschrift de gebruikelijke nieuwtjes en recensies.
Dat er nog steeds iets nieuws is te ver-

tellen over **Hec Leemans** blijkt in nummer 43. Het grote interview dat tien bladzijden beslaat, herhaalt weliswaar veel eerder gepubliceerde informatie over de maker van *Bakelandt*, maar weet hier en daar toch nog aardige aanvullingen te geven. Bijzonder aardig is het stuk van **Bart Stroobants** waarin dieper wordt ingegaan op de historische basis van de Bakelandtverhalen. Een jaarabonnement op dit zeer lezenswaardige tijdschrift kost overigens maar *f*40 / Bfr.600. (HW)
Info: Berreweide 34, 1840 Londerzeel, België.

Comics Journal 184, 185 en 190
In nummer 184 wordt uitgebreid stilgestaan bij de dood van **Burne Hogarth** en die van **Jerry Siegel**. Ook wordt kort stilgestaan bij het overlijden van oudgediende **Jim Davis**, de schepper van de comic *Fox and Crow*. Verder aandacht voor (soms succesvolle) acties van conservatieve tegenstanders van strips. Zo moest de stripwinkel Planet Comics in Oklahoma zijn deuren sluiten nadat de politie een inval had gedaan en een aantal obsceen geachte strips in beslag had genomen. De klandizie liep door de negatieve publiciteit zo sterk terug dat de winkel failliet ging. Verder werd redacteur **Todd Camp** van de *Fort Worth Star-Telegram* op een andere functie gezet, omdat hij voor het gaymagazine *Texas Triangle* cartoons had getekend. Een lid van de American Family Association had zich hierover

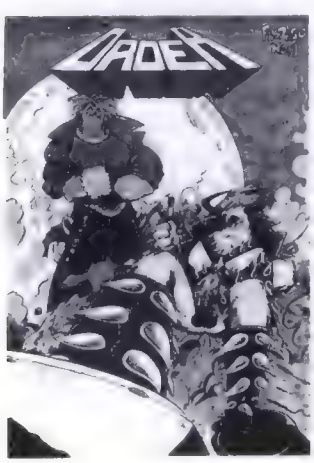

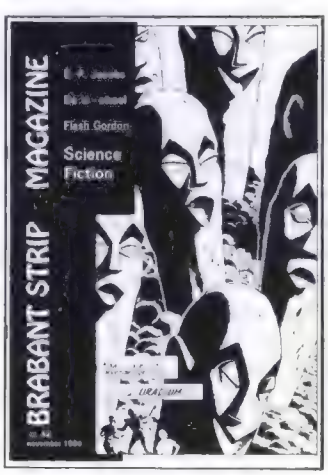

MANGA ZINE
Een nieuw jaar: een nieuwe Manga zine!!
BUBBLEGUM CRASH: mooie meiden in snelle actie
MORTAL KOMBAT: conduit overweldigend

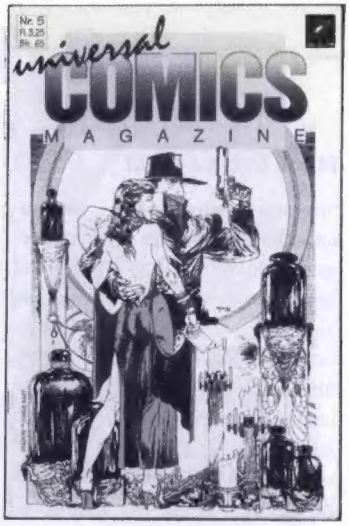

beklaagd bij de hoofdredacteur. Ook loopt de zaak **Mike Diana** nog steeds, waar de verdediging een hoger beroep voorbereidt tegen de straf die de tekenaar wegens de verkoop van obsceniteiten kreeg opgelegd.
De hoofdonderwerpen in nummer 185 zijn: **Dave Sim** (onder andere *Cerebus*), **Don Rosa** (het tweede deel van een driedelig interview) en een theoretische verhandeling van **Gregory Cwiklik** over de narratieve grenzen van het medium strip. Brengt een reportage over het International Museum of Cartoon Art dat in Boca Raton, Florida is geopend. Voorts in memoria van de Spaanse tekenaar **Jesus Blasco** (75 jaar, onder andere schepper van de strip *Cuto*) en **Jack Abel** (69 jaar, bekende inkter van Marvel Comics) en een mega-interview met tekenaar **Steve Bissette** (bekend van ondermeer de prehistorische serie *Tyrant*). Verder het slot van het drieluik-interview met Duck-tekenaar **Don Rosa**. (RS)
Als er in dit tijdschrift iemand wordt geïnterviewd gebeurt dat altijd grondig en vooral erg uitgebreid. Liefhebbers van **Barry Windsor-Smith** zullen dan ook al hun vragen beantwoord zien in nummer 190 waarin **Gary Groth** hem maar liefst over de lengte van 41 met kleine lettertjes gevulde grote pagina's interviewt. En Smith doet tal van opmerkelijke uitspraken. Bij voorbeeld: 'De inhoud van de Amerikaanse comic is grotendeels vijfderangs vuilnis. Wie wil zichzelf bevuilen met dat soort dingen?' Verder is er onder andere een (aanzienlijk korter) interview met stripmaakster **Donna Barr** en een stuk over het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal. En *De zaak Francis Blake* is blijkens een pagina in dit tijdschrift ook nieuws in de Verenigde Staten. (HW)
Info: 7563 City Way, N.E., Seattle, WA 98115, Verenigde Staten.

Mangazine 11
Wie gek is op snelle actie, jonge helden, mooie vrouwen, flitsende animatie, science fiction en bizarre wezens – kortom op manga – kon altijd via dit gratis te verkrijgen en desondanks toch erg commerciële tijdschrift op de hoogte blijven. Met ingang van 1997 is daar verandering in gekomen. Het blad wordt mooier, kleuriger en dikker en wordt uitsluitend nog naar abonnees verzonden. Een jaarabonnement kost *f*32,50 / Bfr.600. Een ware manga-liefhebber laat zich zoiets natuurlijk niet twee keer zeggen ... (HW)
Info: Postbus 432, 1200 AK Hilversum.

Moga Mobo 13
In Stuttgart en Wenen kun je gratis strips afhalen! Daar ligt namelijk in de bioscopen, de kroegen, de theaters en de jeugdcentra het tijdschrift Moga Mobo waar prachtige hedendaagse strips, een boel advertenties en een enkel interessant artikel in staan. Zo vraagt **Harald Havas** zich in dit nummer af of er zoiets als Austro-comics bestaan. Zeer de moeite waard! (HW)
Info: Am Römerkastell 19, 70376 Stuttgart, BRD.

Rraah! 37
'Im blickpunkt' noemen ze het. Wij zouden het eerder een beschouwend artikel willen noemen wat ze daar over stripvirtuoos **Dave McKean** hebben geschreven. Daarnaast is er nog plaats ingeruimd voor de Italiaanse successerie *Dylan Dog*, **Guido Schröter** – de striptekenende supporter van FC St. Pauli – en allerlei actuele berichten over de stripwereld. (HW)
Info: Eppendorfer Weg 67, 20259 Hamburg, BRD.

Sarjainfo 91
Dit tijdschrift zet de lijn door van het voorgaande nummer; in het kader van de honderdste verjaardag van het medium strip wordt deze keer het werk van **Rudolphe Töpffer** (1799-1846!) en **George Herriman** belicht. Voor het lezersgemak zijn de afgebeelde strips van Töpffer in het Fins vertaald. Verder is er aandacht voor de nieuwe Franse generatie stripmakers en de Finse stripwereld. (HW)
Info: PL 927, 00101 Helsinki, Finland.

Universal Comics Magazine 5
Met het verschijnen van nummer 5 zit het eerste jaar voor dit comic-informatieblad er op. De redactie is positief gestemd. Zij meldt dat de verkopen stijgen en vindt dat de artikelen beter worden. Dat biedt in ieder geval een beter vooruitzicht in vergelijking met het roemloos ten onder gegane *Comic Watch*. In dit nummer aandacht voor de Haagse Stripshop, science fiction in de wereld van de strip, comictekenaar **Dave Lapham**, **Charles Burns**, de anime- en manga-maker **Hayao Miyazaki**, *Judge Dredd*, comics in Italië, en nog veel meer. Wel een overtal aan rubrieken. Overigens meldt het blad het overlijden van comictekenaar **Mike Parobeck** op slechts 31-jarige leeftijd. Hij is vooral bekend geworden door zijn tekenwerk voor *The Batman Adventures*, *The Justice Society of America*, *El Diablo*, *The Fly* en *The X-men Adventures*. Parobeck stierf aan diabetes-complicaties. (RS)
Info: Gitaarstraat 10, 3208 RK Spijkenisse.

Zozolala 90
Ja hoor! **Gerard Leever** staat deze keer ook op de (nu wel zeer fraaie) cover van dit tijdschrift. De inhoud vertelt echter weinig nieuws over deze dagboekschrijver; als je het boek hebt gekocht kun je het interview overslaan zonder iets te missen. Neem dan de bijdrage van **Hans van Soest** over **Barbera Stok** of het stuk van **Anton Damen** over de samenwerking van **Frederico Fellini** en **Milo Manara**. Zeer de moeite waard! En zoals altijd zijn de recensies deskundig en de nieuwtjes interessant. (HW)
Info: Postbus 344, 3720 AH Bilthoven.

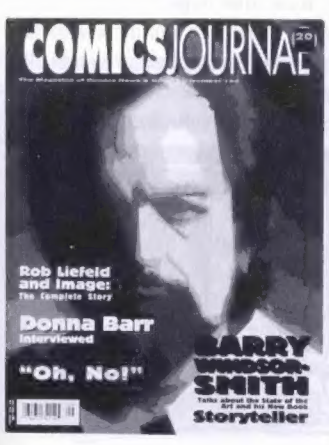

Moet dat nu echt?

Sommige dingen zijn gewoon ondenkbaar. Sommige delen van de gevestigde orde zijn nu eenmaal zo heilig, dat je daar gewoon met je vingers niet aankomt. Niet omdat je daar geen zin in hebt. Nee, omdat het niet hoort. Het is niet fatsoenlijk om bepaalde heilige huisjes te bevuilen met allerlei zogenaamd vooruitstrevende veranderingen die alles op de kop zetten. Dat doe je gewoon niet. Punt uit. Je hoort er niet eens over na te denken. Gewoon niet doen.

Om een voorbeeldje te noemen, neem nu Superman. En dan in het bijzonder zijn kostuum en zijn krachten. Als we het over Superman hebben, spreken we over een legende. Van alle moderne superhelden behoort hij tot dat selecte groepje dat het langst, namelijk al enkele decennia lang, in de comics rondvliegt. Superman is ongetwijfeld een klassieke held en wellicht is hij zelfs één van de bekendste helden aller tijden. De kracht van deze held schuilt in zijn herkenbaarheid.

Superman draagt een eenvoudig maar sprekend kostuum met felle blauwe, gele en rode kleuren, waarbij ook nog eens die indrukwekkende lange rode cape komt. Maar al te vaak ligt in de relatieve eenvoud een ongekende kracht en bij deze man van staal is dat zeker zo. Tja, en dan zijn er natuurlijk nog die ongekende krachten. Hij is veel sneller dan een kogel, reusachtig veel sterker dan een locomotief en zijn doorzettingsvermogen maakt hem nog altijd tot een nobele, bijna ouderwetse held die een flinke voorbeeldfunctie heeft vervuld. Het is niet voor niets zo dat vele superhelden die na hem zijn gecreëerd hier en daar een beetje lijken op deze levende legende.

Kortom, Superman is een schoolvoorbeeld van een onderdeel van de gevestigde orde. Hetzelfde geldt natuurlijk ook zijn af en toe stuntelige maar altijd doortastende alter ego Clark Kent, reporter voor The Daily Planet in de stad Metropolis. Superman is een klassieker. En daar blijf je dus ook gewoon vanaf. Ten minste, dat zou je zo zeggen.

Niet dus. DC Comics vond het blijkbaar maar weer eens tijd om het opnieuw eens met grof geweld over de commerciële boeg te gaan gooien. Enkele jaren geleden bleek de (schijn)dood van Superman voor flink wat centen in het laatje te zorgen en onlangs was ook de bruiloft van Clark Kent en Lois Lane goed voor een aardig zakcentje en een fikse portie aandacht in de media. Daarop voortbordurend zijn de marketingjongens van DC op het ludieke idee gekomen om nog iets spectaculairs te doen. Maar ja, wat doe je als je een superheld al een keer hebt laten sterven, weer uit de dood hebt laten herrijzen en ook nog eens hebt laten trouwen? Het antwoord is vrij schokkend: DC verandert in de maand maart meteen maar alle krachten van Superman en gooit daar ook nog eens een volledig nieuw en ander kostuum bij.

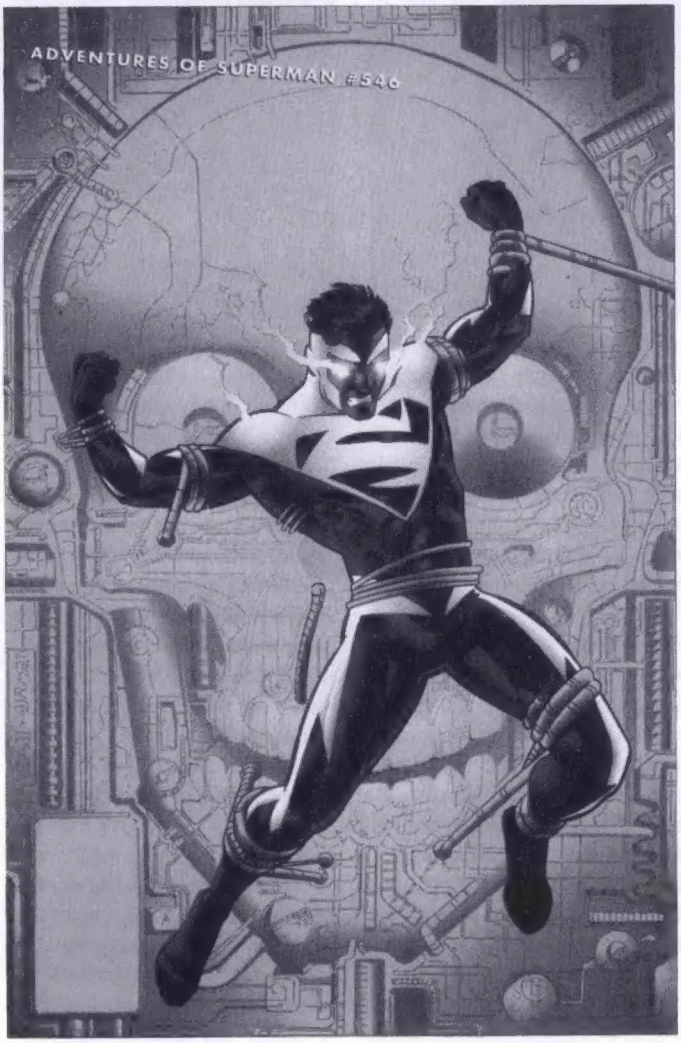

De gestileerde hoofdletter S op de borst van Superman is grondig herontworpen, de kleuren zijn veranderd van het klassieke rood-blauw-geel naar het koele wit-blauw en dat is nog lang niet alles. Zijn traditionele krachten zijn allemaal veranderd. Volgens Superman-editor *Joey Cavalieri* heeft deze ingrijpende verandering te maken met de onlangs afgeronde cross-over The Final Night, waarin de zon door buitenaardse wezens werd gedoofd. En omdat Superman een soort batterij is die op zonlicht werkt, verloor hij tijdens die crossover zijn krachten. Naderhand keerden de krachten terug, maar in maart blijkt dus dat de manier waarop volslagen anders is dan verwacht.

De nieuwe Superman is niet langer een levende batterij. Hij is nu een wezen dat uit pure energie bestaat. Waar vroeger de kogels simpel op zijn lichaam afketste, zullen ze nu ofwel dwars door hem heen vliegen, of verstrikt raken in zijn energiematrix. Ook vliegen is er niet echt meer bij, aangezien de vernieuwde Superman zich voortaan als een soort bliksemschicht moet voortbewegen. Daarnaast hebben de veranderingen ook gevolgen voor Clark Kent. Vroeger was Kent net als Superman onkwetsbaar, maar zodra de man van staal voortaan in Kent verandert, is Clark een gewoon mens van vlees en bloed.

Hoewel de comic waarin de besproken veranderingen plaatsvinden, nog moet worden uitgebracht, lijkt het al op voorhand duidelijk dat dit een typisch geval is van het onnodig omver trappen van heilige huisjes. Superman is een legende. Daar blijf je als fatsoenlijk mens vanaf. Commerciële motieven hebben DC er echter duidelijk anders over laten denken.

Heen en weer, deel 4

Ongelooflijk maar waar, het houdt echt niet op. Image Comics heeft zich de afgelopen twaalf maanden behoorlijk in de kijker gespeeld. Tekenaars komen en gaan alsof het een telefooncel is, terwijl het einde blijkbaar nog lang niet in zicht is. Zo werd onlangs bericht dat de series Espers en Age of Heroes, beide afkomstig van de kleine uitgeverij Halloween Comics, binnenkort door Image zullen worden uitgegeven. James D. Hudnall, de schrijver en (nu dus voormalig) uitgever van deze twee series verklaart zijn beslissing door te zeggen dat hij het niet wil riskeren om deze series, waar hij hard voor heeft moeten vechten, weer te verliezen. Terecht, want als kleine uitgever sta je er vandaag de dag niet al te best meer voor. Meer en meer bestellen de winkeliers alleen nog maar de comics van de grote uitgeverijen, in de angst om anders verlies te maken.

Tevens naar Image Comics gaat de schrijver/tekenaar *Jimmie Robinson*, de maker van de comic Cyberzone. Voor Image zal Robinson de vierdelige mini-serie Amanda & Gunn gaan maken. Daarnaast gaat ook nog de serie Dusty Star verhuizen naar Image. Dit project van *Joe Pruett* en *Andrew Robinson* was oorspronkelijk bedoeld voor uitgever Caliber Press, waar Pruett één van de belangrijkste redacteuren is, maar op uitnodiging van *Jim Valentino* (bekend van ShadowHawk) heeft het tweetal

door
OLAV BEEMER

Uiterst links, Superman, commerciëler dan ooit.

Links, George Perez' *Crimson Plague*, binnenkort bij Event.

Rechts, Halloweens *Age of Heroes* naar Image.

Linksonder, *Dusty Star* van Caliber naar Image.

Onder, Marvel op het randje van faillissement, de superhelden vechten gewoon door.

besloten de serie door Image te laten uitgeven.

Om het verhaal compleet te maken, heeft uitgeverij Event Comics (van onder andere de populaire serie Ash) onlangs een aardige lijst met nieuwe projecten voor het jaar 1997 het daglicht laten zien. Bijzondere aandacht verdient het initiatief van Event Comics om een zogenaamde creator-ownedlijn van comics op poten te zetten. *Tony Harris* (tekenaar van DC's Starman) zal, zoals het er nu naar uitziet, voor Event de serie Hour of Reckoning gaan maken, terwijl de oude meester *George Perez* (hij maakte furore met zijn werk voor onder meer DC's New Teen Titans en voor Marvels Avengers) de nieuwe serie Crimson Plague gaat maken. Vooral die laatste zal voor vele lezers zeer interessant zijn, omdat Perez vaak met gegarandeerde kwaliteit wordt geassocieerd.

Om een lang verhaal kort te maken, de verhuizingen van tekenaars, schrijvers en series duurt voort en het einde is nog niet in zicht.

Donkere tijden

Het zat er al een tijdje aan te komen, zeker nadat in de vorige aflevering van deze rubriek werd vermeld dat Marvel Comics zichzelf aardig in de problemen had weten te werken. De aandeelhouders van Amerika's grootste uitgeverij zagen de waarde van hun aandelen enorm kelderen en hun ongenoegen over het beleid van de directeur/grootaandeelhouder *Ron Perelman* zette een grote golf van speculaties op gang. Een faillissement werd zeker niet uitgesloten. Sterker nog, de marktanalysten voorspelden begin december dat een faillissement wellicht de enig zinvolle uitweg was om het bedrijf nog gezond te houden.

Maar dat was natuurlijk nog allemaal slechts speculatie. Op 27 december van het afgelopen jaar werd echter bekend gemaakt dat drie van de grootste holdings van Marvel Comics zich vrijwillig hadden aangemeld voor een grootschalige reorganisatie, zoals omschreven in Hoofdstuk 11 van de U.S. Bankruptcy Code - de Amerikaanse equivalent van de Nederlandse Faillissementswet, zeg maar. Deze drie holdings houden samen ongeveer 80 miljoen aandelen van de Marvel Entertainment Group, Inc. De aanvraag is door de rechtbank in het Delaware-district toegekend.

Wat houdt dit nu allemaal in? Om bij het begin te beginnen, het grote probleem voor Marvel was natuurlijk de onvrede van de aandeelhouders. Marvel had geld nodig. Veel, en het liefst nog een beetje snel ook. Daarom werden er begin december allerlei voorstellen op tafel gedeponeerd waarmee Marvel de boel wilde reorganiseren. Een onderdeel van Marvels plannen was bij voorbeeld het geheel overnemen van de onderneming Toy Biz Inc., hetgeen een kleine 365 miljoen dollar zou gaan kosten. Na heel wat geharrewar met ontevreden aandeelhouders kon Marvel eigenlijk niets meer doen. Hun reorganisatieplannen werden door de aandeelhouders van de tafel geveegd en de enige oplossing was het doen van een beroep op de bovengenoemde Hoofdstuk-11-regeling. Deze regeling is in principe een soort uitstel van faillissement en geeft Marvel bescherming tegen de aandeelhouders, zodat de leidinggevende organen in de onderneming hun reorganisatieplannen kunnen doorzetten zonder dat de aandeelhouders hun vertrouwen in de leiding op kunnen zeggen of die plannen kunnen tegenhouden.

Voor de comics van Marvel heeft dit weinig tot geen gevolgen, dus de lezers hoeven zich daarover geen zorgen te maken. Wat wel zorgelijke gezichten teweeg heeft gebracht, is het feit dat iets dergelijks de grootste uitgeverij van Amerika heeft kunnen overkomen. Wat zegt dat over de staat van de comic-industrie? En wat zegt dat over andere, kleinere uitgeverijen? De tijd zal het leren.

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO 26.

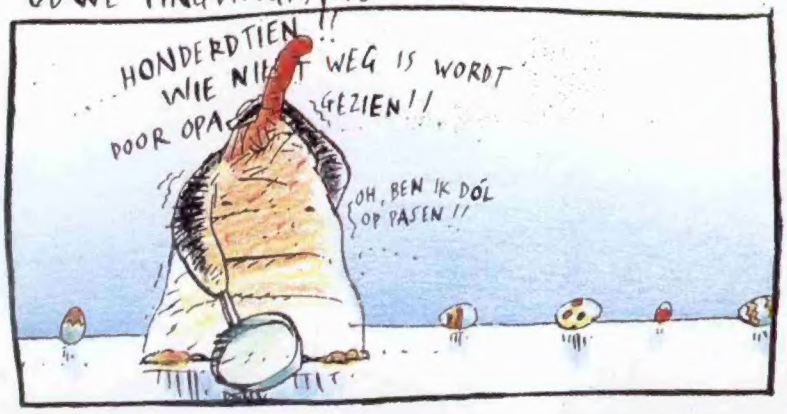

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO 27.

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO 28.

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO 29.